

Lof der schilder-konst

Philips Angel

bron

Philips Angel, *Lof der schilder-konst* (facsimile van uitgave Leiden 1642). Kunsthistorisch Instituut, Amsterdam 1972

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/ange001lofd01_01/colofon.htm

© 2006 dbnl

t.o. *1r

[handgeschreven tekst]

*1r

PHILIPS ANGELS
LOF *DER* SCHILDER-KONST

TOT LEYDEN

Ghedrukt by *Willem Christiaens*, woonende by de Academie. ANNO 1642.

Opdracht

Aen de heer Johan Overbeek.

Mijn Heer,

DE genegentheyt doet my de vrymoedigheyt nemen, om uyt te vinden bequame ghelegentheyt, om dese mijn *Schilders Konsts-Lof-spraeck*, de welke ick op *S. Lucas dach* laest-leden uytgesproocken heb, U.E. op te offeren, tot danckbaerheydt voor die vriendelicke openinghen van U.E. Konst-cabinet, om te versadighen de lust van mijn nieuwsgierighe oogen, alwaer mijn onbestendigh gesichte soo verdwaelde door de menichte van die uytnemende aerdigheden die dit te voor-quamen, dat het eyndelick begon te schemeren; ghelijck onse ooghen ghemeenlick doen, wanneer wy de selve plotselick op de menichte van de Sterren op-slaen. Maer ghelijck de Sterrekijker, wanneer hy kennisse van eenighe der voornaemste Sterren wil nemen, sijn ghesichte bepaelt, ende daer toe gebruyckt sijn Graed-boogh; soo wierd' ick mede ghenootsaect, by aldien ick niet en wilde vruchteloos van daer scheidende, mijn ghesicht te leyden door mijn ghedachten, ontrent eenighe der voornaemste stucken, waer van ick de vruchten meer by mijn selve ghevoele, dan ick hier openbaren wil. Voor welke nuttigheden die ick daer bekomen heb, acht ick my gheheel aen U.E. verbonden te zijn, om wederom met alle mijn vermoghen het selve te verghelden. Maer siet, de strijdt tusschen vermoghen, en wil, is groot; doch het vermoghen het swackste zijnde, werdt verheert van de wil. Derhalven versoeck ick ernstelijck, dat U.E. ghelieve de toe-ghenegene wil, voor het vermogen aen te nemen; niet soo seer siende op de kleynicheyt van de gifte, als wel op het goede herte. Mede soo versoeck ick, wanneer ghy U.E. van ghewichtighe saecken soeckt te ontlasten, ende dit eens ter handt neemt, om te besien wat ick tot dees *Konsts-Loff* hebb' weten te segghen, dat U.E. soo seer niet en ghelieve te letten op de suyverheydt van de Tael, als wel op de ghebruyckelicke woorden die de *Schilders* onder den anderen ghebruycken: Soo sal ick my heel wel vernoeghen, by aldien het U.E. ghelieft dese mijnen arbeydt voor goet aen te nemen; ende versekert u vry dat ick altijdt sal blijven die ghene die ick ben.

Mijn Heer

U E: dienst-plichtighe

P. ANGEL.

Op de Schilder-Konst van Philips Angel.

*G*Heluckig' Schilder, die u sinnen
Met al wat nodig ù geweest
En noch ù, om een naem te winnen
Die voor geen onder-gang en vreest,
Doorspeekt, 'tzy of ghy met Pinceelen
Het leven volgt en overtreft;
Dan of ghy met u Sang kont steelen
Ons herten, als ghy die verheft:
Gae voort met uwe Konst te loven,
Sy heeft geen nood van onder-gang
Dewijl ghy haer het hoofd houdt boven
Door het Pinceel, en door de Sang.

Aen de Schilders.

*V*ernuftig volck dat vol van geest
Noch sijt, en altijd sijt geweest,
Wilt ghy u Konst ter deghen leeren,
Doorleest dit stuck van Angels gonst
Die, als hy uwe Konst gaet eeren,
Vereert sijn selven door de Konst.

F.L.B.

***Op de Lof der Schilder-Konst, van Philips Angel,
Uytgesproocken op St. Lucas-dach.***

BEminners van de vocht, lief-hebbers, om de glâsen
Die vol geschoncken zijn op 't schoonste uyt te blâsen,
Nat-grâge drincke-broers, die liever sit en kit,
Als dat gy besig zijt en voor den esel sit:
Die nergens liever sijt, als daer de kannen klappen,
En daermen vaerdich loopt om weder vol te tappen;
Die 't bier met kannen vol giet door uw' drôge keel,
En novt versadigt sijt, al dronckje noch soo veel.
Die alle Feesten viert met beestich te slampampen,
Tot dat het hersen-huys door d'opgestegen dampen
Noch recht noch regel houdt: En dat gy op de straet
(Gelijck een schip in zee) met strôye beenen gaet.
Die d'af-gescheyde tijdt van d'and're werrick-dâgen
Soo suypt, dat u uw' le'en ontseggen t'huys te drâgen:
Die *Sinte-Lucas-dach* eerst acht geviert te sijn,
Als gy smoor-droncken bent van ingeswolgen wijn.
Komt eens tot dêse blaen, en waerdige papieren,
Leert hier van dêse *Geest* te recht *Sint Lucas* vieren,
En doet gelijck als hy: besteet uw' nutte tijdt,
Ten dienst der *Schilderen*, die gy onnut verslijt.
Dat sal u beter sijn indienje bent te râden,
Dat sal geen volle beurs, en min u hersens schâden,
Dat waer u grôte eer, nu hebt gy grôte schand.
Wel, neemt dan, lieve neemt, dit middel by de hand.
Soo dit een yder dee', wat kreeg de *Konst* een luyster?
Wat quammer wel in 't licht? dat nu de dicke duyster
Noch diep beslôten houwt. Een weynich 'thoost gefronst
Maeckt u een grôte naem, en eeuwich uwe *Konst*.
Wat penn' sal dese *Geest* dan na verdiensten prijsen?
Wat sal de *Schilder-Ieught* voor eer aen hem bewijsen,
Die door soo weynich schrift dat hy geschreven heeft
Maeckt dat de *Schilder-Konst* na hondert eeuwen leeft?
Gaet voort, ô Grôte *Geest!* vermeert uw' hôge driften,
Volmaeckt het *Schilders-Loff* door uw' geleerde schriften.
Doch, vierje altijd soo uw' *Sinte-Lucas-dach*,
Soo wensch' ick dat het haest *Sint Lucas* worden mach.

P.P.

Den drvcker *Tot de schilders.*

Geest - rijcke Geesten,

VERciersels van ons Vaderlandt, en ghy eerste Uytspruytende Bloemen, die mede eens metter tijdt bequaem sult werden tot op-pronckinge van des Faems Tempel: Siet hier de Uytspraeck tot Loff van uwe Konst ghedaen/die ick u allen door den Druck ghemeen maeck. Dit is een Schets ende voorwerpse (op dat ick mede Schilderachtich spreek) van het aenstaende Werck dat by onsen Autheur berust. Dit is de eerste Schakel van de Keting sijner gunstighe goet-willichey: soo ghy nu deselve met lust en yver na u bestaet te trecken/ghewisselick de andere sullen haest volgen. Ontfanght dit dan met sulck een ghenegentheyt / als ick het selfde met moeyte en arbeyt uyt des Autheurs handen heb moeten breecken. Belieft oock eenighe van onse begane Druck-fouten gunstelijck over 't hoeft te sien / belove de selve in mijn tweeden Druck te verbeteren / en door gunste van den Autheur (ghelijck hy belooft heeft) te vermeerderen/het gheen hy nu willens na ghelaten heeft / om daer door voor te komen de groote vermetenhey van eenighe In-slockende Boeck-handelers, dewelcke om haer graghe giericheyt te versadighen / sich verstouten buyten mijn wete en kennisse / na te bootsen 't gheen ick door mijn yverigen en zuyren arbeyt / mijn lieve Vaderlandt ende den Lief-hebberen trachte bekent te maecken. Vaert wel / Edele ende Vernuftighe Geesten, en acht my voor

U E: dienst-schuldigen Vriendt

en Dienaer

WILLEM CHRISTIAENS.

In Leyden, den 26. Februarij, 1642.

Lof der Schilder-Konst.

SENECA, een Man van voortreffelijck oordeel, en uytnemende gheleertheit, heeft onder alle seer wel in een van sijn Sin-spreucken gheseyt, dat *de eene begheerlijckheit wast uyt het eynde van de anderen*. Dese Spreucke en is niet min waerachtigh, als gheloofwaardigh: sulcx en ghetuyghe ick niet van hooren, noch sien alleen, maer uyt eyghen ondervindinghe; want, na dat ick by wijle yets ten dienste van de Schilder-Jeught heb beginnen te schrijven, soo en heb ick het selve daer niet konnen by laten, maer hebbe gheduerigh uyt het eynde van d'eene begheerten, een nieuwe en anderen wensch sien uyt-spruyten, soo dat ick nu mijn selven in een oneyndelijcke (doch aenghenamen) Dool-hof bevin; een perck alwaer yemandt die hem beneersticht om verder te gheraken, noyt eynde, maer wel soete belooninghe vinden sal. Soet-aerdighe Geesten; het ernstlijck versoeck van U.E. aen mijn ghedaen, en kan ick, om de waerheydt te segghen, niet van de handt wijsen,

aenghesien het met mijn begheerte (hoe-wel niet gheheel, maer ten deel) over een komt: ick sal dan de Lof van de Edele vrye Schilder-Konst, so veel dese uyre, en mijn swack vernuft, toe laten wil, uyt-breyen, U.E. die op offerende voor een *S. Lucas* gifte; daer meer vermaeck in nemende dan in het slampampen en onaerdige brassen, daer nu in't vyeren van desen dach, de Kitte-broers niet dan al te veel mede besich zijn: wy het beste verkiesende, laet ons eens insien wat wy tot Lof van onse Konst, die, hoe langher hoe meer verbastert werdt, weten aen den dach te halen, op dat de selve doch noch wat van haer blinckende stralen en klaer vertoonende aengenaemhey, in wesen houden mach.

Beginnende van haer Outhey, en eerst op-komen, waer en wanneer de selve eerst aen den dach ghebracht is. Maer wat wil ick my onderwinden dit ter handt te nemen, daer sulcke voor-treffelijcke Mannen (met eerbiedicheyt moet het gheseyt zijn) teghen haer selve schrijven? Om niet al te grooten wech in te gaen, laet ons hier maer eene voorstellen, die sich selve meest in 't licht is, het sekerste niet te min dat met andere gheloof-weerdighe Mannen over-een komt, tot ons profijt en voordeel, van hem tot ons trecken. Voor eerst dan, ghetuyght *Plin. lib. 3. cap. 5.* dat de Const van steene Beeldt-houwen, langen tijdt heeft in't gebruyck geweest, eer de Schilder-Konst, oft Koper-gieten: *De Const van Beeldt-houwen* (seyt hy) *heeft begonnen ten tijden van Phydias, het welcke was ontrent de 83^e Olympiade*; dit bevesticht hy noch in 't beginsel van het selfde Capittel, datmen bevinden sal, dat de Konst van Beeldt-snijden begonnen heeft met de Olympiade. Dit strijdt teenemael met het gheene hy te vooren geschreven heeft *lib. 35. cap. 8.* daer hy seyt: *Is een yeder niet bekend, dat Candaules, geseyt Myrsylus, voortijts Koninck der Lindinen, en leste Koninck der Heracliden, kocht met*

ghewicht van Goudt een Tafereel, ghedaen van Bularcho den Schilder, al-waer de Krijgh der Magneten was in uyt-ghebeeldt? waer aen ghenoech te bemercken is, in hoedanighe ghestalte doe de Schilder Konst al is gheweest: oock soo was Bularchus de eerste Schilder niet; sonder twijffel is Hygienontes, Dinias en Charmas, die de eerste Conterfeytsels met eenderley couleur schilderden, al een ruyme wijle overleden gheweest; oock kan ghelooft werden, dat Balarchus langhen tijdt overleden is gheweest, eer den Koninck Candaules het selve bekomen heeft, of dat het Candaules al ettelijcke jaren voor sijn dootd gehadt heeft Doch, ingeval dat hy het in't selfde jaer sijns overlijdens teghens Goudt op-weghende gekocht hadde, soo soud' noch efter de Schilder-Konst ouder zijn, dan datse haer begin na de 83^e Olympiade soude ghenomen hebben; want Candaules is in de 18^e Olympiade ghestorven, of soo andere meynen, in't selfde jaer dat Romulus storf, soo dat dit een groote mis-slach van Plinius is, dat de Beeldt-houwers-Konst, ouder soude zijn dan de Schilder-Konst, wanneer de selve maer eerst haren aenvangh ghenomen soude hebben in de 83^e Olympiade, daer de Schildery in de 18^e Olympiade, al teghen Goudt op-ghewoghen is, Oock verder, nae Plinij ghetuyghenisse Lib. 35. op het leste van het 3^e Cap. daer in hy schrijft, dat ten sijnen tijden in de Campagne van Roomen, of in der Latijnen-landt, seer schoone Schilderijen waren in den Tempel te Ardea: welcke Schilderijen langh waren ghedaen voor de bouwinge van Roomen. Hy voeghter noch by, dat het te verwonderen is, dat die Schilderijen noch soo versch waren, en dat den Tempel soo langh bedorven had ghestaen. Noch waren (seyt hy) van de selve handt ghedaen, in de Steden Lanuvium, doe ter tijdt in een vervallen Tempel, een geschildert stuck geheel in wesen, zijnde een Attalanta en Helena by malkanderen, die seer wel ghedaen waren, want men konde in de tronie van Attalanta

een eerbaer Maeghdelijck wesen sien; en was als vooren, verwonderens waerdich, datse noch soo gheheel waren, na dien dat den Tempel so langhe verdestrueert was geweest. Dit bevesticht hy noch meer, wanneer hy seyt, dat in Cate, nu Cervetere in Tuscanen, Schilderijen zijn, die noch ouder zijn dan alle de voorgaende; segghende: Als men dit wel in siet, men sal bevinden, datter gheen Konst in de weereldt en is, die na haer begin, soo haest tot volmaecktheyt is gheraect, als de Schilder-Konst, want ten tijden van Troyen, en wistmen niet wat het was. Doch dese laetste mis-slach is noch grooter dan de eerste: want soo wy willen insien van de stucken te Ardea, dat die ouder zijn gheweest dan de bouwinghe van Roomen, soo en sal niet alleen vast blijven staen, dat onse Konst ouder is dan de 83^e Olympiade, maer dat de selfde al voor de 18^e Olympiade gheweest zy; voornementlijck wanneer wy eens gaen ondersoecken in wat Olympiade, Roomen ghebout is. Ten anderen, is oock niet waerschijnlijk, datmen van geen Schilderijen, ten tijden der Troyanen, soude gheweten hebben. Doch, eer wy dese twee mis-slaghen, of om beter te segghen, versinninge, mede by de rest te helpen, als niet dienende tot ons voorghenomen ooghmerck, om de groote onseckerheydt die daer in is; soo sullen wy eens kortelijck insien wat Olympiaden zijn gheweest: yder Olympiaden doet 5 Iaren, en is een oude Griecxsche tellinghe, naer het Feest dat sy hielden in de Stadt Olympia, het welcke van Hercules (die vier broeders had) in-ghestelt was, dewijle sy te samen vijf in't ghetal waren, oeffende sy oock daer vijfderley Speelen, om de vijf jaren eens; de twee Speelen raecten de beenen om 't felst loopen, en verst springhen; de andere twee, de armen, kaetsen, en werpen; het vijfde was voor 't gheheele lijf, om sterckst worstelen. Dese Olympiaden waren in-ghestelt voor de Gheboorte Christi, 780 Iaren, Anno Mundi 3400: voor

de bouwinge van *Roomen* een- en-dertich jaer. Nu, *d'Olympiaden* daer latende, keere ick weder tot mijn afghedwaelt padt, en besien eens in wat *Olympiaden*, *Roomen* ghebout is. Hier van sijn by vele Gheleerden, verscheyden ghevoelen. *Plutarchus* ghetuyght in 't leven van *Romulus*, dat *Romulus* en *Rhemus*, den grondt van *Roomen* leyden in 't derde jaer der 6^e *Olympiade*; *Dionysius* en *Eusebius* segghen, 't eerste jaer der 7^e *Olympiade*, na de ondergangh van Troyen 432 jaren. Eenen *Cinctus* seght in de 12^e *Olympiade*. *Fabius Pictor* seght, in de 8^e *Olympiade*. *Cornelius Nepos*, en *Lactantius*, volghen *Erasichotenem* en *Apollodorum*, die segghen, het tweede jaer der sevende *Olympiade*. Nu, ghenomen het waer (dat niet te ghelooven en is) na de reeckeninge van *Cincius*, die wel het meeste hier in verschilt, nae onse reeckeninghe ontrent twintich jaren, het welck is nae de destructie van Troyen 452 jaren, het welcke hier niet eens op aen sal komen: want na *Cinci* reeckeningh soude *Roomen* in de twaelfde *Olympiade* ghebout sijn, en de stucken te *Ardea* sijn voor de bouwinge van *Roomen* gheschildert gheweest; het welcke teenemaal wederom strijdt, datse maer eerst langhe nae de 83^e *Olympiade* soude begonnen hebben te Beeldt-houwen, en noch langher daer na eerst te Schilderen: so dat-men hier uyt nu sien kan, dat *Plinius* hem bijster daer in versint heeft *Lib. 36. Cap. 5.* ende wy sullen oock bewijzen dat hy hem wel dapperlijck vergist, dat-men ten tijden der Troyanen van geen Schilderen en soude gheweten hebben; en dat hier uyt: Men leest by *Homerum* in sijn *Iliad. lib. 3.* dat de Troyaensche vrouwe *Helena*, en meer andere, in hun Weef-werck, beelde, en veel aerdigheden maeckte, ende bysonderlijck *Helena*, die, als *Iris* in de ghedaente van *Laodicea* by haer quam, onledigh was met in haer Kamer te maecken een stuck van fijn garen, waer in de Krijgh tusschen de Griecken en Trojanen

was verciert met aerdighe Beelden, het strijden en aenvallen, de wreede ghevechten, ende 'taenloopen van beyde de Legers, heel seer soet uyt-gebeeldt; het welke sonder Schilder, of Teycken-Konst, niet en kan geschieden. Ick sal hier voor by gaen, het gheen hy in sijn vijfde Boeck verhaelt: Hoe dat *Minerva* de wapenen van *Jupiter* aen dede, waer in verscheyden dinghen gheschildert waren. Soo wil ick oock in't breede na-laten te verhalen, het gheen hy in sijn *Iliad. lib. 11.* ghetuyght van het Schildt *Agamemnon*; Ick wil oock berusten laten, het geen hy in sijn *Iliad. lib. 14.* verhaelt, van alle de aardigheden die in de Gordel van de Goddinne *Venus* waren: maer om een krachtigh exempel voor alle desen te stellen, soo laet ons eens in-sien het gheen hy seydt in sijn *Iliad. lib. 18.* waer uyt blijcken sal, dat de Schilder-Konst vry groote luyster ten tijden der Troyanen ghehadt heeft, ick late staen, niet bekend gheweest te zijn: want hy seydt, dat *Vulcanus* hadde ghemaect in 't Schildt van *Achilles*, duysentderley versieringhen van *Thetis*, en aerdighe inventien, Hemel, ende Aerde, de loop der Sonne ende Maen, de Sterren en Hemels-teycken en onderscheyden, de *Beer*, de *Pliaden*, *Hiaden*, en dierghelijcken; dan had hy ghemaect twee Steden; in de eene, daer men Bruylofte, en de Bruydt met brandende toortsen gheleyden, en openbare Danssen maeckte, al-waer de Vrouwen saten op de drempels toe en saghen, en schenen aen haer ooghen verwondert te zijn; in de andere, waren eenighe Lieden vergadert, om andere te hooren pleyten voor de Rechters, om een doodtslagh; in welke Historie (hier te langh te verhalen) wonderlijke schoone Acten waren, soo dat nu de beste Schilder van de Weereldt, ghenoegh soude te doen hebben, om het selve door soodanighe wesentlijke Acte, natuerlijck uyt te beelden. *Dedalus*, die voor *Homerus* geleeft

heeft, is, nae het ghetuyge van *Mander*, een treffelijck Schilder gheweest.

Virgilius ghetuyght oock van de oudtheyt onser Konst; onder anderen seydt hy mede van *AEneas*, die, komende te *Carthago* in den Tempel die *lunoni* ter eeren ghebout was, al-waer hy de belegheringhe van *Troyen* gheschildert sagh; waer *Priamus* en *Achilles*, met meer andere, na 'tlevē in ghedaen waren, of soo gedaen, dat hyse kende: onder andere strijden en vluchten, sagh hy, hoe *Troilus* ongeluckich tegen *Achillem* hadde ghestreden: elders, hoe *Achilles*, *Hectors* doodt lichaem op de mueren sleepte, en slepende het selve aen de Troyanen om een somme ghelts vercocht, en meer der selver omstandigheden; het welcke soo konstigh en wel gedaen was, dat *AEneas* sulcx siende, gantsch ontroert wierdt, ende heeft den Tempel, bitterlijck weenende, verlaten. Hier teghen soude yemandt te berde kunnen werpen, dat dit al te samen niet meer dan Poëtische versieringhen en waren, en gheen Historie, om daer door de oudtheyt van onse Konst vast te maecken. Nu, ick laet het soo wesen, dat *Virgillii* Dichten zijn, datse zijn; de selve in, haer waerde latende. Schoon hy versierde dit al-te-mael, (gelijck ick niet en gheloof dat hy ghedaen heeft) soo moet-men dit bedencken, dat sulcke Poëten aendachtelijck letten op alle dinghen, eerst overlegghende, of men ten tijden der Troyanen, wel van Schilderen gheweten heeft, of anders ware de selve grootelijcx te bestraffen van hare onbedachtsaemheyt: Ick segghe, het is onmoghelijck yets van yets te schrijven, als of het soo was, niet wetende of het soo soude kunnen wesen, ende daer-en-boven met sulcken uytsteekende luyster, als de schoonste Schildery in haer selven soude kunnen omhelsen. Hy druct uyt de verwonderlijckheyt, die in haer ooghen te bespeuren en af te meten was; hy stelt voor

hare rasende verwoetheyt; andere, hare medogenthey: in somma, hy beschrijft het soo, dat men moet besluyten, het onmogelijk te zijn met sulcken uytinementhey van de Konst te schrijven, dat men deselve so aerdigh op Platen, Doecken, of Paneelen soude konnen af-beelden sonder de selve te sien, of van ghehoort te hebben; of het soude anders groote dwase onachtsaemhey wesen, dat sulcke Poëten gheen na-ghedachten en soude hebben. Maer, om daer van wat meerder verseeckertheyt te hebben, laet ons eens sien wat voor een staeltje onse Hollandtsche *Homerus* (daer al de weereldt van verseeckert is, dat de selve niet ter handt en neemt, sonder hooghe ende verre na gedachten te hebben) ons daer van toont in sijn groot Werck, ghenaemt, *Het Houwelijck*, in het vierde, ende laetste deel der selven; daer hy *Helena*, nu oudt en bedaeght, voor een Spieghele haer selven besierende, dus, onder alle spreekende, in-voert:

*Ick sie mijn eyghen Beeldt hier in de Kamer hanghen,
Met schoen ghekrinckelt hayr, en met ghebloosde wanghen,
Een Beeldt dat mijne jeught ten naeusten eens gheleeck,
Eer Paris over Zee, naer onse kuste weeck:
Maer als ick mijn ghelaet nu eenmael gae bekijken,
En wil het met het Beeldt in allen verghelijcken,
Soo word' ick onghesint*

Siet hier een soete over een kominghe van dese twee groote Mannen, in het voor-stellen der *Schilder-Konst*, waer door om verre gestoten werdt het mis-verstandt *Plinij*, te vooren verhaelt, datmen ten tijden der Beleggheringhe van Troyen, van gheen Schilderyen en soude gheweten hebben.

Maer, om verder vast te stellen, dat de *Schilder-Konst*, een oude, en seer vermaerde Konst is, soo laet ons mede eens

letten, ten wat tijden *Homerus* gheleeft heeft. Het naeste dat ick uyt vinden kan, het geen de meest-over-een-stemmende *Autheuren* van hem ghetuyghen, sijn 124 jaren voor de bouwinghe van *Romen*, dat soude wesen 92 jaer voor het begin der *Olympiaden*, doch *Cornelis Nepos* seght 100. Efter blijktt, datse ouder is dan de *Olymp.* schoon dit 24 jaren verschilt, want sy was al bekent ten tijden *Lucurgi*, dewelcke (soo sommighe meynen) *Homerum* ghesien heeft. Dese wilde in 'tghemeene Raedt-huys gheen Schilderyen dulden: Om dat de selve (seyde hy) de ghemoederen van de lieden te laf ende sacht maeckten: sijnder doe also heerlijkke schone stucken geweest, datse de Menschen gemoede konde versetten, soo en isse (na mijn ghevoelen) doe niet eerst begonnen: want die in sulcken yl niet tot so groote volkomenheyt geraeckt is, gelijk alle kloecksinnige Schilders sulcks wel begrijpen kunnen. En so het seecker is, dat *Lucurgus*, *Homerum* gesien heeft, so soude het na de meyninge *Plutarchi* (die hem reguleert na de rekeninghe *Erathostenis*, en *Appollodori*.) al eenige jaren voor de *Olymp.* geweest sijn. Na de rekeninghe *Euphorbi* 92 jaren voor de *Olymp.* het welcke over een komt met *Appollodoro*; doch *Cornelis Nepos* verschilt hier in 24 jaer, en meynt 68 jaren. Maer of ick, om dese outheyt te besluyten, de bant der selfde wat wijder uyt reckte, en seyde dat de selve al voor de *Duluvie* gheweest waer, 'ken weet niet of yemandt my met recht van misverstant soude kunnen beschuldighen, om dieswille dat *Belus*, de Sone *Nemrods*, die sijn regeringhe aen ghevangen heeft 194 jaren na de *Sundtvloet*, een Beelt liet maecken, waer door de *Afgodery* ontstont. Ende so *P. Mesias* hier in te gheloven was, soo soude het selve buyten alle twijffelinghe sijn, aengesien hy *Cain* het graveren, als eerste vinder, toe past, in sijn eerste *Bouck opt 24 cap.* en *Senuramis* die

met arch-listicheyt beyde kroon en leven, van *Ninus* nam, heeft het Rijk aenghevaert, na 'ghetuyghe *Sethi Calvisi, anno mundi 1957*, na de Sundt vloet 301 jaer. Als *Noe* nu out gheworden was 903 jaren, en de Patriarch *Abraham* 9 jaer, dese dede (na *Diodorus Siculus lib. 2. cap. 8.* van haer getuycht) niet simpelick veelder-hande gedierten na bootsen met verscheyde koleuren, soo die haer in 'tlevens verdoende, maer hadden bovenalle dien een seer aerdige Beeste-Iacht laten schilderen, in dewelcke sy te Paerde sittende, besich was om een Luypaert met haer schicht te treffen; oock hadse haren Man *Ninus* daer mede in laten Konterfeyten, die met sijn Lancie een Leeuw velde. Soo dat de groote volmaecktheyt onser Konst, doe al d'een-koleurende-maniem van Schilderen, die *Dinias* ghebruyckt hadde, door een naerder volkomenheit in het Bouck der vergetenheit ghestelt hadde: So dat hier uyt genoech af te meten is, dat onse Konst moet sijn gheweest voor de *Duluvie*, om dat die met langh-same-voet-stappen allenxkens van meerder tot meerder glans gheraecht is, en nu alreede ten tijden *Simeramidis* so schoone luyster heeft, want die in sulcke geswintheyt soodanige uytstekende glans niet bekommen en heeft, als hier uyt dit volgende blijcken sal; of ten alder minsten met het begin der tweeder Werelt, wanneer de Menschen haer in verscheyde gewesten hebben verdeelt, haeren aenvanck nemende met alle vernuftighe inventie, uyt *Caldeen*, door *AEgypten*, in *Griecken-Landt*, van daer tot *Romen*, en alsoo tot hier, en de gantsche Werelt door verspreyt is gheworden. Doch, wie hier van den eerste Vinder is gheweest, en is op heden ons noch niet recht bekent: Niet-te min sullen wy even wel daer so veel toe segghen als wy uyt de Oude hebben kunnen by een raepen tot de naeste ghewisheit. *Plinius lib. 7. cap. 56.* meynt dat

het eene *Gyges* sy geweest, het welcke met de *Vrbijnse Schrijver Polidoor* in sijn 2. bouck op't 24. cap. over een komt. Desen *Gyges* is geboren in het Lantschap *Lijdien*, maer wanneer, en ten wat tijden, en heb' ick nergens kunnen nasporen: maer even wel kanmen daer so veel door afmeten, dat onse Konst daer so vrouch in swangh gaende, eenige voornemen Geesten ghebaert heeft, en van de selve sommige vrouch in Italiën over geset, gelijkmen sulcx uyt d'oude Schrijvers uyt vinden kan: onder allen *Lion Baptista Alberit*, die maect daer gewach van seggende: Dat de *Lydiërs* de selve daer gebracht hebben, wanneer den Koninck *Tyrrhenus* van *Lydien* het sevende Rijck van Italiën verwonnen en ingenomen hadde. Doch aen wie desen *Gyges* sijn Konst gheleert en overgeset heeft, en weetmen niet; sijn eerste navolgher die ons voorghestelt wert, is eenen GriECKsen *Phyrrhus*, by sommige *Euchier* geheeten. Desen, seght *Aristoteles*, den eerste Schilder in GriECKen geweest te hebben, het welcke strijt met 'tgevoelen van *Theophrastus* (na 'tgetuygen *Plini*) welcke meynt, dat het eene *Polygnotus* van *Athenen* geweest soude sijn.

Maer merckt hier eens de archlistighe eergiericheyt der *Atheniers*, dewelcke dese Eer-kroon der *AEgyptenaren* gaeren tot hun trecken soudē, en haer die lof toe-eygenen dat sy voor de eerste Vinders van dese Konst gheacht soude worden, het welck hier uyt te waerschijnelicker is, om dat sy gemeenelick haer eygen Natie daer in vorderlijck waren, voornementlijck wanneer yemant tot een rouwe, en noch onbesneden Konste, yet aenghenaems of gierlijcx toe deed', die sy dan als voor de eerste Vinder hielden. Op die maniere gaet het hier met *Polygnotus* toe, om dat hy het Graveeren met gloeyende yseren op Yvoor en Lorchē-boomen-hout gevonden heeft, wert daerom van haer voor de eerste Schilder gehouden. Niet te min, so wert *Gyges* meest by

alle gheleerde onder-souckers onser Konst voor de eerste Schilder gehouden, hem toe passende den onverwelckte Lauweren-kroon, als vinder van de selve. Doch om de kortheyte te beneerstigen, so sullen wy *Gyges* als eerste Schilder hier mede voorstellen, en besien eens hoe onse Konst van hant tot hant allencxkens gevordert is geworden. De eerste Schilderyen sijn gheweest niet meer dan alleen simpele ommetrecken, by de *Latijnen* ghenaemt *linearis pictura*, hier naer wiert gevonden dese buyte-trecken te vullen met een der ley *Coleur*, het welcke by den Griecken geheeten wiert *Monochroma*, dat is, Schilderyen met eene Verruw'. *Cleophantes* heeft gevonden het Schilderen op steen. *Hygtenontes*, *Dinias*, en *Charmas* sijn de eerste gheweest die Konterfeytsels maecte met eenderhande verruw, *Eumarus* heeft eerst onderscheyt ghemaect tusschen Man en Vrouw: Soo getuycht *Plinij lib. 35. cap. 8.* *Simon* van *Cleonen*, (welcke Stadt in *Achaien* leyt) heeft eerst waer-genomen de verkorting. Siet daer van *C. Vermander*, in't beschrijven van 't leven der oude antijckse Schilders *fol. 3.* Eenen anderen *Polignotus*, als hier boven verhaelt, heeft de Vrouwe beginnen te Cieren met hulselen, en antijcke doorluchtighe Kleederen, *Apollodorus* heeft de eerste geweest die de schoonheyte heeft weten uyt te vinden, en heeft sijn Conterfeytsels met een vriendelijcke aenghenaemheyte verciert, wech nemende de oude ghebruyckelijcke stuere onaerdicheyte, die de oude, als noch teer inde Konst sijnde, onderworpen waren. Korts naer desen geestighe *Apollodorus*, is die uytmuntende *Zeuxus* ten voorschijn ghekomen, die onse Konst een grooten luyster heeft weten te geven, soo dat hy de Vogelen door sijn geschildert fruyt heeft weten uyt de lucht te locken, en door sijn natuerelijck nabootsen in de selve een begeerte verweect om te prouven, en daer toe vliegende sijnse bedrogen ghe-

weest, maer *Parasius* die hem soo ver overtrefte, als de Son de Maen in glans en klaerheyte te boven gaet, heeft hem bedroghen door een gheschildert Slaep-laken, dat hy van de Schildery wilde af-nemen, om *Parasius* Kunst te sien, dewelcke-hy, nochtans een Schilder sijnde, niet en wist dat hyse sach. Dus is onse Konst van trap tot trap op gheklommen, en by veele Groote en Wijse van de Werelt geacht gheweest boven andere Konsten. En om de waerheyte te segghen, wat Const mach by de selve na haer waerde gestelt werden? Ten is niet alleen dat Princen en Coninghen de selve groot geacht hebben, maer selfs den Coningh aller Coningen, die altyt-duerende en onveranderlijcke selfs blijvende *Godt*, heeft de selve soo waerdich gheacht, dat wanneer hy door *Ezechiël* sijn volck tot bekeringhe riep, en haer wilde vant toekomende ongheluck, dat haer boven 'thoofte hingh waerschouwen, sulcx aen *Ezechiël* in sijn 4. *cap.* belast door onse Konst te doen, wanneer de *Heere* aldus tot hem seyde: *Ghy Menschen Kint, neemt u een Tichel-steen, ende leght die voor u aengesichte: ende bewerpt daer op de Stadt Jerusalem. Ende maeckt eene Belegheringhe teghen haer, ende bout teghen haer sterckten, ende werpt teghen haer een Wal op: ende stelt Leghers tegen haer, ende sedt teghen haer Storm-ramen rontom, & c.* Op dat door soo danighe schrickelijcke af-teyckeninghe de kinderen Israels bevreest sijnde, haer tot haeren *Godt* mochten bekeeren, ende siende sulcken droeve afschilderinge, mocht beweecht werden met haer selven, om het afgebeelde onheyl te ontgaen. Siet daer, hoe waerdich en nut de selve van *Godt* geacht is geweest, dewijle hy door de selve sijn volck heeft willen onderwijsen: en met eenen te kennen gevende waer toe de selve meer gebruyct konde werden, dan om ylle muyren te vercierren. Dat de selve meerder nut geven kan dan alleen de Wanden te bekleeden,

heeft den *Philosooph Socrates* wel gheweten, Wanneer hy bemerkte dat *Alcibiades* een seer schoon rijk Jongelingh, hem seer verhovaerdichde op de veelheyt sijner Landeryen die hy besat, heeft hy hem in seecker plaets van de Stadt geleyt, alwaer een Schildery van de gheheele Werelt te sien was: daer komende belaste hy *Alcibiades* het Lantschap van *Athenen* haer *Vaderlandt* te soucken: doe nu *Alcibiades* seyde dat hy 't gevonden hadde, antwoorden hem *Socrates*: besiet nu eens waer uwe besittinge en eyghe *Landryen* sijn: *Alcibiades* wel over al op't nauste acht nemende, seyde eyndelijck: Ick en siese hier niet in eenighe plaetsen geschildert. Doe seyde *Socrates*: *Wel, arm Mensche! waerom verhovaerdicht ghy op soodanighe Landryen, die niet en blijcken in eenich deel van de geheele Werelt?* Door welke aenspraecke, *Socrates* den hoochmoet van *Alcibiades* neder dede sacken. Men placht oock in voorleden eeuwen de Schilderyen te ghebruycken, om andere de noot die een pranghde te kennen te geven. Soo dede die gene die Schipbreucke gheleden hadden, dragende de selve seer ellendichlijck afgebeelt de Steden door, daer mede den aenschouweren het noot-lot van haer mistuyrich ongeval te kennen gevende, overmits sy ondervonden hadden, dat soodanighe natuerlijcke af-konterfeytinge de welsprekentheyt verre te boven gingh, om der lieden gemoeden tot medoghentheyt te verwecken: Dat meer is, sy en is niet alleen bequaem, om yemants innichsten ten besten te neyghen, maer dient oock hier toe, om de wrede Barbaren wiens aert harder is dan Rotsteen, en swaerder om te versetten dan Berghen) moordadich inghewant tot een sachtmoedich medelijden te verwecken, sy weet door haer inhebbende verborghen kracht hare leytslieden uyt banden en ghevanckenissen vry te stellen, en van haer sware slaverny te ontslaen. Maer, ô wonder! haer waerdicheyt heeft ghe-

heele Steden van Vyer en Swaert verlost: seght wat Konst mach in die graet nevens haer gestelt worden? Daer-en-boven soo is sy een breydel, om lichtvaerdighe Tongen (die sonder na ghedachten, alleen uyt eyghen opinie, yemants eere verdacht maken,) tot schande te brengen. Maer om niet al te langh hier omtrent besich te sijn, soo sullen wy van elcx een proufje voorstellen.

't Is gebeurt Anno 1527. dat niet alleen de Schilder-Konst, door den bloedighen Oorlogh verhindert, stil en stont, maer datter oock verscheyde vluchtende Constenaers om 'tlevens gebracht wierden: maer *Francisco Mazzolij* heeft doen meer voordeel ghehadt door sijn Const, in alle die plunderinghe, dieder doen binnen *Roomen* gheschieden, als *Archimedes* binnen *Siracusa*, die by sijn *Cirkulen* en *Caracteren* doot ter aerden ghebleven is: want *Franciscus* met sijn gedachten op getrocken sijnde, gingh' met sijn Schilderen voort, schoon datmen door alle straten van *Roomen* niet dan stroopen en moorden ghewaet en wiert, oock soo warender nu al eenighe Soldaten besich, met haer Meester van het sijne te maken: andere meerder buyt souckende, loopen na boven, om alle houcken op't nauste door te snuffelen; komen eyndelijck, daer sy *Franciscus* in sijn studie besich, vonden, waer over sy haer (aen-gaende sijn Const) soo verwonderde, dat sy hem met sijn voornemen lieten begaen, sonder hem yets te misdoen. Siet daer de kracht die in dese Konst verborghen leyt, dewelcke uytberstende Tijghers en Leeuwe-gemoeden wert te herstellen, veranderende de selve in een Schapen sachtmoedicheyte, en Duyve onnooselheyt. Doende die Barbaren die van alle barmhertigheyt verbastert sijn mede-lijden om der Konst willen krijghen. Hoort nu eens hoe sy *Broer Philippo Lippij*, na hy het *Carmelijtse Clooster-leven* met

sijn seventhien jaren verlaten had, begaf hem met eenighe van sijn vrienden t'scheep, om *la Marca d'Ancona* te verlaten: maer op Zee sijnde, werdense vermeestert van een Roofschip, ende wierden door haer onmacht alsoo een buyt van een deel Barbaersche Mooren, die haer van stonden aen met een sware boeye aen de beenen, tot een prijs op brachten, *Philippo* den tijdt van 18 Maenden in groot onghemack seer miserabelijcken daer door ghebracht hebbende, heeft eyndelijcken door scherpe op merckinge de Provoost die hem met d'andere slaven in bewaringhe hadde, nae onthout, uytgheconterfeyt met een houts-kool, teghen de muyr, van den hoofde tot de voeten, soo groot als 'tleven. Het welcke van de Moorsche slaven ghesien zijnde, gingen vol verwonderinghe haer Meester sulcx aen dienen. Soo datmen hier sach de waerheyt van dit spreek-woordt, dat de onwetentheydt, de baer-moeder van alle verwonderinghe is. De Kercker-bewaerder sulcx verstaen hebbende, nieusgierigh zijnde, te meer om dat men daer van Schilderen noch Teyckenen niet en wist, stontd als verbaest van verwonderinge, wanneer hy de Schetse sach: hy macht daer toe hebbende, doet hem ontbinden; oordeelende dat soo grooten gheest, in soo enghe kluysters niet en diende benepen te sitten, ghevende alsoo *Philippo* ontlaeckinghe van banden. De welcke, nae dat hy tot danckbaerheyt, eenige dinghen met coleuren soo hy die best bekomen konde, ghemaect hadde, t'eenemael los ghelaten wierdt; ende tot versekeringhe wierden hem toe-geschickt eenighe Soldaten, die hem tot *Napels* toe gheleydt hebben. Soo dat hy door sijn Konst; den verwinner verwon; ende de wreedtheyt der swaite Barbatische Mooren, door een Schetse van houts-kool, ter neder sette.

Dat onse Konst door haer weerdigheyt, geheele Landen

en Steden behouden heeft, daer van can *Cicionias* ellendige vervallen staet (die door haer waerdicheyt weder in haer vorighe stant gebracht is) getuygen sijn: Soo oock *Siracusa* en *Rhodes*. Doch, op dat niemant meynen en soude, dat ick alles, wat ick by een heb'konnen rapen, tot voordeel van onse Konst dienende, hier aen den dach soude soecken te brenghen, om den Leser in verwonderinghe te doen uytbersten, soo sal ick *Cicionias* en *Siracusa* laten varen, u alleen voor-stellende hoe het sich toe ghedraghen heeft met de verlossinghe van de Stadt *Rhodes*: niet gelijkerwijs *Plinius* ons dat na ghelaten heeft, dat nochtans weert is om aen te mercken, maer dat laet ick na om niet al te lang (omtrent de kracht onser Konst) besich te sijn. Sal het dan hier U.E. voor-draghen, als ons *Plutarchus* dat beschreven heeft in 't leven van *Demetrius*. Doch om 't vermoeden eerst te benemen van die geenen, die meynen souden, dat *Dimetrius* de Stadt *Rhodes* verschoont soude hebben, om dieswillen dat hy misschien de selve plaets om kleyne oorsaecken belegghert hadde, en derhalven lichtelicke de selve wederom verlaten heeft, soo sullen wy eerst insien om wat ghewichtighe reden dit beleggh ter hant ghenomen is, het welcke om dese drye verscheyden oorsaken (die bevesticht sijn) geschiet is. Het eerste, om dat de *Rhodianen* waren in 't verbont met sijn vyandt *Ptolomeus* gheweest. Het tweede, om dat sy verslaghen hadden *Alcinum* den *Epirot*, sijnde een kloeck-helt, en wel-ervaren krijgs-man. Het derde, daer hy aldermeest om verbolgen was op die van *Rhodes*, quam hier door, om dat sy een Schip hadden ghenomen, dat hem van *Phyla* sijn Huysvrouwe toe ghesonden was, gheladen sijnde met Beddens, Cleeren, en onder allen een Brief van *Phila* eyghen handt; welck Schip sy ghenomen hebbende, soo het gheladen was; hebben het selve aen *Ptolomeus* ghesonden, het

welck *Demetrius* op 't hooghste mishaecheden; te meer, om dat sy niet hadden na ghevolcht het beleefde exempel van die van *Athenen*, dewelcke de Poste van de Coninck *Philippus*, die teghen hem oorlogh voerden, ghevanghen ghenomen hebbende met alle sijn Brieven, braecken de selve al t'samen op, uyt ghesondert eenen, die aen sijn Huysvrouw' *Olympia* moste behandicht werden, welke Brief, sy sonder te lesen of op te breken, wederom aen *Philippum* sonden.

Om gherechtighe oorsaecken is dan *Demetrius* met een Leeuwen gemoet, door groote verbolgentheyt in genomen sijnde, met sijn gantsche Armade voor *Rhodes* gekomen; dat hy nu alreede soo naeuw belegert en beset hadd', dat die van *Rhodes* gheen uytkomen en saghen, sonden der oorsaecken-halven, eenighe van haer Achtbaertste Mannen uyt, die niet en gingen versoecken, dat den Coninck *Demetrius* haer in ghenaden wilden aen-nemen, dewijlle sy wisten, dat hare trouweloose misdaet Swaert en Vyer verdient hadden, maer baden alleenlijck, dat hy inde Voor-burght vande Stadt (want sy saghen dat het haer dapper gelden souden) wilde verschoonen een Schilderye van *Jalysus*, welke bykans volmaeckt was, waer mede om voort op te maecken doende was *Protogenes* van *Caunus* Den Coninck lust hebbende tot de Konst, en de VVapenen teghen de selve niet aen-ghenomen hebbende, maer teghen de ontrouwen *Rhodiers*, gaet het noch onvolmaecte Stuck besien, het welke hem in liefde dede branden, en soo tot barmherticheyt ontsteken, dat hy niet alleen hem met sijn gansch Heyr-leger op en packte, en *Rhodes* verliet, maer seyde teghen de Afghesondenen dat hy veel liever de Beeltenisse sijns Vaders wilde verbranden en te niete doen, dan soo schoon en aerdich werck te schenden. In somma, *Demetrius* hier door verghenoucht sijnde, verschoont *Rhodes*, en bewaert de Konst,

dickmael *Protogenes* komende als vriendt besoecken, die hy te vooren als vyandt voor-ghenomen hadde om-te-brenghen. Siet! soo vele vermach onse Konst, op de gemoede der Coninghen!

Dat oock door de selven d'achter-klappers de mont kan ghestopt werden, dewelcke een eerbare Vrouwe verdacht van hare eere hielden, is te sien uyt dit volghende proufje, dat ons den *Ed: Heer I. Cats*, in sijn groot vermaert Werck *Het Houwelick*, int derde Deel, seer aerdich voorstelt.

*Een wijff by al het volck vermaert in leelickheden,
 Wiens man haer niet en weeck in onbeschofte leden,
 Kreegh evenwel een kint, het schoonste datmen vant,
 Een peerel vande stadt, een wonder in het lant:
 Een kint ghelijck een beelt, dat alle menschen presen,
 En namen in den arm, of met den vinger wesen;
 Een kint na volle vvensch, een gaeu en aerdich fret,
 En niet te byster schrael, en niet te leydich vet;
 Een yder stont verbaest, en sach de frissche leden
 En sach de schoone verw, onseecker vande reden,
 Dies gincker over al een spraecke door de stad
 Als of hier in de vrouw haer eer vergeten had;
 Een man, die verder sach, gingh al het huys beschouwen,
 Gingh letten op het stuck ter eeren vande vrouwen,
 Hy vint een schoon vetreck, daer op een kleyn buffet,
 Een aerdich kinderbeelt stont gheestich afgheset,
 Hy vont een ledekant behanghen met gordijnen,
 Een legher voor de weert, ghelijck het mochte schijnen,
 Hy vraecht vvie datter slaept, hem wort bescheyt gedaen,
 En stracx soo gist de man hoe dat de saecken staen;
 Hy spreeckt tot al het volck; Ick sal het oordeel vellen,
 Laet maer het jonxste kint hier inde kamer stellen;*

*De meyt die loopt om, soo veerdich alsse kan,
 En brengt inde sael, en geestet aen de man:
 Die gaetet metter daet omtrent den beelde setten,
 Die maent een yder aen hier op te vullen letten,
 En siet! die nu het beelt en dan het kint bekeeck,
 En vont noyt eenich ey dat soo een ey gheleek:
 Daer gaet de kloucke gheest met vaste reden wijsen
 Wat datter uyt het ooch kan inde sinnen rijsen,
 En hoe een diep ghepeys, door onbekende macht,
 Het inghenomen beelt kan prenten inde dracht;
 Stracx reser groote vreucht; de boose tongen sweghen,
 De vrou heeft metter daet haer eere weer ghekreghen:
 En waer doen eenich paer te samen wert gheset,
 Daer was een schoon ghesicht ontrent het echte bedt.*

Soo wy nu willen insien hare dierbare waerdicheyt, en hoe de selve van meest alle de voornaemste Vorsten van de weerelt is beloont gheworden, soo en weet ick niet wat Konst, beneffens dese, haer stant sal mogen houden. *Candaulus* (als wy int beginsel geseyt hebben) heeft de stucken teghen Goudt op ghewoghen. *Iulius Caesar* heeft voor eenen *Ajax* en *Medea* die gheschildert was van *Timomachus* van[†] *Byzantium*, ghegheven 80 *Talenten* (het welcke na onse reeckeninghe soude sijn 48000 goude Croonen, wannermen den selven maer na de ghemeene *Talenten* en reekenen. Den Coninck *Attalus* gingh noch breeder, gevende voor een Schilderye van den konstighen *Aristides*, Schilder van *Thebes*, 100 *Talenten*, sijnde na onse rekeninghe 60000 goude Croonen. Siet daer van int Schilder-boeck van den wijdt-beruchten *Carel van Mander*, in 't leven van *Aristides* van *Thebes*. Dese onse Konst is soo hoogh gheacht ge-

[†] *Dese Stadt Byzantium heeft de naem van Constantinopolo ghekreghen, naer haer Constantinus herbout hadde, daer na heeft zy de naem gehad van Romeyne, en van de Griecken wiertse geheeten Stumboli, en nu van de Turcken Stampolda.*

weest, dat voor 4 stucken (een van *Micomachus*, een van *Echion*, een van *Melanthus*, en het vierde van *Appellus*) gantsche rijckdommen der Steden voor ghegheven sijn.

Om een exempel voor allen te stellen, soo hoort eens wat die groote VVeerelt-dwinger *Alexander* bestaen heeft, het welcke alle de voorgaende exempelen passeert: 'tis gebeurt dat *Appellus* schilderde na de schoone *Campaspe*, een *Venus Anadyomene*, dat is soo veel als een uyt zee komende *Venus*, met de welcke besich sijnde om haer schoonheyt opt nauste na te botsen, wert met groote liefde ontsteken, het welcke van *Alexander* ghesien sijnde (hoe seer *Appellus* het selve socht te bedecken) dede sijne genegtheden niet minder wackeren. Siet daer nu twee verliefde tegen een; doch *Alexander*, die de werelt had' weten te dwingen, betoonde noch een grooter daet dan de werelt tot sijn wil te neygen. O! groot en wonderbaerlick stuck! de Prins overwint sijn eyghe gemoet, hy beteugelt sijn genegtheden, en schenct tot een belooninghe van de geschilderde *Venus* aen *Appellus* sijn lieve *Campaspe*. Waer kander oyt grooter belooninghe aen eenige Konst geschiet sijn? So en sijn niet alleen de stucken bemint geweest, die van soo konstige handen ghemaectt waren, maer selfs de konstenaers sijn v de grootste *Monarchen* ge-eert en geacht geweest. Een Griecksen Vorst (niet beter wetende dan dat dit tot eere van de Konst streckte) liet met een expres Verbot den geenens verbiedende de Konst te leeren, dewelcke niet Edel gebooren en waren, en wierde daer benefens by de seven vrye Konsten gestelt, *Plin. lib. 35. cap. 10*. Maer dit beter aengemerct sijnde van den Keyser *Maximiliaen* (Groot-vader van *Carolus Quintus*) dewelcke sach dat door sulcken wet veel treffelicke geesten als inder nacht begraven bleven die haer mosten geneeren met ploegen spitten, en delven, om datse niet Edel gebooren en waren, en

datter vele onaerdige lieden dom van vernuft en slecht van beleyt, de Penselen handelde, om datse Edel waren, wisten tot hier voordeel een beter middel uyt te vinden: want, seyde hy (by seecker ghelegentheyd) uyt hondert Boeren can ick hondert Edel-lien maecken, maer uyt hondert Edelen niet een treffelick Schilder: vereerde derhalven eens voor al, int gemeen de gheesten met een Edel mans wapen, het welcke sy noch ten huydighen daghe voeren. Hier van kont ghy breeder lesen by de meer-ghemelde *C. van Mander*, in 't leven van *Albert Duer*, hoe dat eenen, voor alle loff-waerde gheesten, dit Eer-Schildt bekomen heeft.

Soo waerdich heeft de *Coninck* van *Vranckrijck* ter liefde vande Konst *Leonardi da Vencij* gheacht, dat hy verscheydemael, hem (daer hy in sijn sieck-bedde ter neder ghesmeten lach) quam besoecken, en selve hem handt-reykinghe aen-boot, soo dat hy noch eyndelick in des Coninx armen ontslapen is: leest daer van in 't leven der Italiaensche Schilders, int groote loff-waerde werck van *C. van Mander*, folio 47.

De doot van *Raphael Vrbijn*, heeft sulcken harden indruck ghegeven aen *Paus Iullius* de tweede, datse hem de tranen uyt de ooghen deden bersten.

De Moort van *Polydoor* heeft den Raedt van *Roomen* soo hoogh ghenomen, datse den *Moordenaer* soo swaren straff op leyden om uyt te staen, als of hy een Coninck selfs ontlijft hadde.

Franciscus Coninck van *Vranckrijck*, heeft *Rosso* om sijn Konst-wilen soo waerdich gheacht, dat hy hem boven den loon van sijn arbeyt jaerlicx tot een onderhoudinghe gaff 400 goude Croonen.

Den Marquis van *Mantua* schonck aen *Francisco Monsignori* een Houff met hondert Mergen Landts daer toe.

Baccto Bandinelli wert van den Paus *Clemens* de sevende, door de liefde die hy tot de Konst droegh, het Ridderschap van *S. Pieter* ghegeven, en daer naer wiert hy van *Carolus Quintus* Ridder ghemaect.

De *Venetianen* achten haer door de *Schilders* soo vereert te sijn, dat sy de selve 300 Kroonen 's jaers geven, yder die fraey is, op datse de selve door soodanighe vereeringhe binnen haer mueren mochten behouden.

En om niet verde te gaen, blyvende in ons Vaderlandt, jae selfs binnen onse VVallen, alwaer wy kunnen vinden die nette uyt-muntende *Gerrit Dou*, die jaerlicx om dat hy de Ed. *Heer Spierings* de eerste aanbiedinghe van sijn stucken doet, 500 *Carolus* guldens tot vergeldinghe krijcht: soo dat hier uyt blijktt, dat het niet alleen in voorleden eeuwen alsoo gheweest is, dat de *Schilders* om haer Konst geacht en ghe-eert sijn gheweest, maer dat het oock noch in dese onse eeuwe alsoo toe gaet: van welcke ick noch vele en verscheyden exempelen soude kunnen aen den dach halen, die ick nu omkort te sijn, ver-by gae, om dat de selve te sijner tijdt, breeder aen den dach ghebracht sullen werden.

Maer de *Beeld-houwers*, die hier over jaloers sijn, wilde gaerne de eere die ons toe komt, haer toe eyghenen, ons die ontfutselende onder den deck-mantel, dat sy in het leven na te botsen, naerder by komen dan wy, het welcke door een contrary bewijs, om de uyt-steekentheyte die in onse Konst, meerder dan in hare is, bewesen moet werden. Het ghewichtste dat sy tot haren voordeel weten voor te brenghen, is dit, dat beyde dese Konsten de Natuyr soecken na te bootsen, en derhalven wie het eelste hier van door sijn Konst weet voor te stellen, die sal de meeste geacht sijn. Dit konsenteer ick gaerne: maer nu moet eens besien wer-

den, wie de selve naest by komt: De Beeldt-houwers segghen tot haren voordeel, dat een *Schilderye Sophistisch* is, alleen schijn, sonder sijn, overmidts in een Schilderye niet te vinden is het gheen in den selven schijnt te sijn; soo en ist met de Beelt-houwers Kunst niet, maer is tastelijck, al-hoe-wel oock de Schilders de selve dinghen na botsen die de Beeldt-houwers doen; en met meer dinghen, *te weten*, met Gedaenten en Verwen; en de Beeld-snijders alleen met Gedaenten, nochtans maecken sy haer waerlicker en natuerlicker na. Dat sulcx seker zy, kanmen hier uyt bespeuren; yder een is bekend, dat schoon het Oogh 't eelste is van alle de vijff sinnen, ende dat het Ghesichte de verwe tot sijn voor-worpselen heeft, al-hoe-wel sulcx waer is, soo en ist daerom het seeckerste niet, want wy sien, dat het menichmael bedrogen wert: daerom is het seeckerste van onse sinnen het Ghevoelen: nu weet yder dit, dat, wanneer hy een houten Beeldt siet, dat hy dan een block ghevoelt, het welke 't gesichte gesien heeft, soo en ist in onse Schilderye niet. Ende dit's de oorsaeck dat de Beelt-houwers meynen daer om in haer Konst voor ons te moeten gaen en datter so grooten onderscheyt tusschen beyden is, als tusschen het wesen en het schijnen. Dient tot andtwoordt, Dat daerom de Beeld'-houwers de Natuyr niet beter en treffen, om dat sy om-vattende en uyt steeckende dinghen maken; ja, dat meer is, sy verachten en berooven de saeck die nu alree van Natuer soodanich was: daer om, al wat men daer ronds, breeds, en anders in vindt, is niet van wegghen haer Konst: want het had' dicke en hooghte van te vooren, en alle die deelen die tot een bondich lichaem van nooden waren: Soo dat haer Konst hier niet anders en gheest dan den ommetreck, het welke is het opper-vlies: hierom, als geseyt is, komt het niet van de Konst omhelsbaer en uyt-steec-

kende te wesen, maer van natuyr. Dese antwoordt dient oock daer sy seggen van 't Gevoelen: want datmen dit dus tastelick bevint, wert hier mede door bewesen niet van de Konst te sijn, maer v natuyr. Doch schoon dit so al bewesen is, en willen sy de strijdt daerom niet ghewonnen aen ons geven, maer warstelen en wispelstaerten hier tegen als een hoofd-ghekneusde Slange, die teghen de doot wil aen gaen, en staen op de duysame bestendicheyt van haer blocken. Dewijle (seggen sy) onse dinghen niet soo veel gevaers van regen, vier, en andere toevallen onderworpen sijn, als wel de Schilderyen. Hier teghen segghen wy dit: Ten eersten, Dat sulcx niet en ontstaet uyt de Konst, maer uyt het onderwerp sel der Konst, het geen waerachtich is. Ten tweeden, daer en sijn geen dinghen hier beneden de welcke van de Son beschenen werden, die verseeckert sijn van altijd te duyren: of sy sijn de veranderlicheyt onderworpen, niets en behouter een onbeweeghlicke selfs-blyvende stant, dan alleenlick den onveranderlicke een-blyvende G O D T ; oock soo konnen de Schilderyen eenige honderde jaren duyren, het welcke ghenoech is. Ten derden, soo kanmen oock Schilderen op Marmer, en so sullen de Schilderyen eenichsins ver-eeuwicht werden. Maer om ons geding tot een eynde te brenghen, soo willen wy de Beeld-houwers den laetsten doot-slach geven: wy seggen dan, dat de Schilder-Konst veel al-gemeener is, om dat sy de Natuyre veel over-vloedelijcker weet na te bootsen: want boven dien dat sy aff-beelt alderley Dieren, als, Vogelen, Vissen, VVormen, Vliegghen, Spinnen, Ruspen, soo kanse ons oock verthoonen alderhande Metalen; onderscheydende de selve, als Goudt, Silver, Metael, Koper, Tin, Loodt, en wat des meer is. Men kan door haer uyt beelden den Regen-Boogh, Regen, Donder, Blixem, VVolcken, Waesem, Licht, Weerschijn,

en dierghelijcke dinghen meer, als, 't opgaen vande Zonne: de Morgenstondt: het dalen van de Zonne: den Avondt: de Nacht-verlichtende Maen, met haer Leydtslieden, de Sterren: de Spiegelinge in 't Water: het Hayr van Menschen: het schuymbecken der Paerden &c. van welcke de Beeldt-houwers gheen van allen weten na te botsen: oock soo is de Beeldt-houwers Konst, een gantsch vermoyelicke slaefachtighen arbeyt onderworpen, soo dat een oudt en wel-ervaren Konstenaer, wanneer hy het beste aen den dach soude brenghen, door de swaren arbeyt, die in 't Beeldt-houwen vereyscht wert, genoodtsaecht is het selve te verlaten, vermidts sijn grootste krachten nu meest door den tijdt verlopen sijn, het welcke in de Schilder-Konst soo niet en is, schoon de selve mede met de handen moet verricht werden. Soo dat uyt alle dit voor-gestelde blijktt, dat de voorverhaelde Eer aen de Schilders blijft.

Maer de Poëten souden even-wel gaerne noch de overhant hebben, en 'thoofst boven ons uyt-steecken; het welcke schijnt voort te komen om haer groote gemeensaemheit en over-een komen die sy met ons hebben: VWant (seggen vele Geleerden) een *Schildery* is stomme *Poësy*; en de *Poësy* een spreekende *Schildery*; sulcx stae ick gaerne toe, dat het waer zy, maer niet dat haer daerom de meeste Loff en Eer toe komt, om datse als spreekende in-gevoert wort, dat doch niet met-al en is, soo wanneer het niet met opmerckinge ghelesen en wert, onderscheydende wat beweechlick, straff, liefflick, of manhaftich ghelesen moet sijn: welcke gracelijckheit aen't ghebruyck van den ghebruycker hangt, het welcke met de *Schildery* alsoo niet toe en gaet: want het onderscheyt van de beweeginghe wort ons ghesichte, soo haest wy't op de *Schilderye* slaen, voor geworpen, in soo danighe ghestalte als de *Schilder* dat gewilt

heeft dat het hem verthoonen soude; sonder aen de wille van den gebruycker gehouden te sijn. Soo dat in dit deel, de *Schilder-Konst*, de *Poësy* daer in overtreft.

Ten anderen, soo is de *Schilder-Konst* veel profijtelicker en nutter, tot ons lichaems onderhoudinghe, dan de *Dicht-Konst*: dat sulcx waer is, thoont ons selfs die noyt-genoech-volpresen soet-vloyende Poët *I. Cats*, in sijn laetst uytghegheven Boeck de *Trouw-Ring*, in het Trou-geval vande Schoone *Rhodope*, al-waer de *Schilder* het onderscheyt tusschen *Hem*, ende den *Poët* voorstelt, die hy dus spreekende in-voert.

*De Geesten die den aert van alle Konsten weten,
Die stellen nevens een de Schilders en Poëten:
Want dat een Schilder treckt is stomme Poësy,
En als een Dichter werckt dan spreekt de Schildry.
Haer beyder Kunste streckt de weereit tot vermaecken,
En doet aen Princen selfs een droeve geest on waecken:
Maer tusschen haer nochtans daer vind ick een verschil,
Dat ick, eerbare Maeght, hier openbaren vvil.
Wat is een Dichters werck? hy leert de woorden dansen,
En wat hy winnen kan en sijn maer Roose kransen,
Of van een Lauwr-Boom, of van een Myrten blat,
En dit is (soo het schijnt) een wonder grooten schat.
Maeckt hy misschien een Veers dat geestich schijnt te wesen,
Soo wort hy (na het valt) by wyllen eens ghepresen:
Maer dat is anders niet dan slechts een schrale wint,
Daer van noyt eenich mensch de Beurse swaerder vint.
Besiet Homerus selfs, een Prince van de Dichters,
Hy, met sijn gantsche Rot, dat waren kale vvichters:
En vvat ist dat hy oyt door al sijn Konst verwerft,
Als dat hy gansch beroyt en als verlaten sterft?*

*'t Is maer, dat sijn Gedicht noch heden wert gelesen,
 En 'tis tot sijner Eer als inde Lucht geresen:
 Maer schoon al leeft sijn naem, al is sijn eere groot,
 Het is voor hem alleen een suypen na de doot.
 Sijn loff mach over Zee in alle Landen sweven,
 Maer daer en plagh geen Wijff of Kinders af te leven:
 En als een rijpe Maecht een Vryer krijgen sou,
 Dan gelt die vvasem niet, men vvil een rijcke vrou,
 Wel prijst dan sooje vvilt dat nette Penne schrijven,
 Maer dat noch even wel en kan gheen keucken stijven.
 Wat isser van den geest en van sijn hooghe vlucht?
 Men leeft niet vande Wint, of vande schrale lucht.
 Men kan geen Hoofse Maeght, men kan geen schoone vrouwen,
 Met eer, met loff-getuyt, met dichten onderhouden:
 De geest oock even selfs heeft noodt te sijn ghevoet,
 Soo lang hy met het lijff te samen wonen moet.
 Al quam Appollo selfs met sijn geswinde gasten,
 Indien hy niet en had, soo most den Dichter vasten:
 Alwie niet met en brenght als slechts de bloote kunst,
 Schoon dat hy geestich is noch vint hy weynich gunst.
 Van hier dan altemael die sijt ghewoon te dichten,
 Voor dit vermaert Penceel moet Inct en Pennen swichten:
 De waerde Schilder-Kunst verdient al grooter loff,
 Want boven haer vermaeck soo komter voordeel off.
 Ick winne machtich gelt, ick maecke groote stucken,
 Oock weet ick op de Plaet de Vorsten uyt te drucken:
 Hier drijf ick handel meed', en vry met groot ghewin,
 En dat 's een dienstich werck voor huys en huysghesin.
 Ick hebbe lest mijn Kunst den Coninck toe ghesonden,
 Dies kreech ick grooten danck, en meer dan duysent ponden;
 En noch een Ketting toe die om mijn leden hingh,
 En dryemael om mijn hals en om mijn schouders gingh.*

*Een Dichter onder dies die had een Veers gheschreven,
 En dat was aen de Vorst door seecker Vrient gegeven;
 't Ghedicht was enckel geest en van een hooghen toon,
 Maer hoort toch wat hy kreech tot sijn verdiende loon:
 Ick sach een groene Krans ghevlochten van Laurieren,
 Die wert hem toe ghebracht om hem te moghen cieren:
 Daer vvas een Wapen by dat hem den Coninck schonck,
 Maer al dit hoofs ghewaey en is maer enckel pronck.
 Maer vvaerom langh verhaelt? Ick kan te samen voegen
 Dat is, dat al het volck, dat Princen kan vernoegen,
 En dat oock bovendien mijn voordeel geven kan;
 En vvie dat recht betracht die is een handich man,
 Dat is een hoogh verstant, en waert te sijn ghepresen,
 Als by de Dichters selfs ten vollen is te lesen.
 Ghy daerom, vvaerde Maeght, O çiersel van het Lant,
 Biet my oock heden selfs u trouwe rechter hant.
 Ick sal dit aerdich Beelt van uwe jonghe daghen',
 Aen d'Euwe die ons volcht soo konstich overdraghen.
 Dat uvve schoone glans, oock over duysent jaer,
 Aen al het Coninckrijck sal vvesen openbaer:
 Dat uvve frisse jeucht door al de naeste steden
 Sal vverden aen ghesien, sal vverden aen ghebeden;
 Soo dat ghy door de Kunst als eewich leven sult,
 Schoon dat u levens tijt sal langhe sijn vervult.
 Soo ghy de Krijch bemint, Ick kan het bloedich vechten,
 En Legers teghen een met onvertsaechede Knechten
 V toonen door de Kunst, als oft het Oorloch waer,
 En dit al buyten sorgh en sonder u ghevaer.
 Of soo u, vvaerde Maeght, een Raedtsheer mocht behagen,
 Vermits hy in het Hoff besteet sijn meeste daghen,
 Soo weet oock dat de Prins van mijn niet weynich hout,
 En saecken, van ghevolch my dickmael toe-betrout.*

*En 't Is van hede niet dat Princen Schilders eeren,
 De daet oock even selfs die kan het heden leeren;
 't Is over duysent jaer, en langher, soo gheweest,
 Ghelijckmen over al in oude Boecken leest.
 Soo ghy een Coopman lieft, Ick kan oock handel drijven,
 En kan noch door de Konst mijn saecken beter stijven;
 Want sooder eens een Schip van eenich Koopman blijft,
 Soo dat sijn Kraem versuypt en op de Baren drijft,
 Al is de goede man niet inde Zee ghestorven,
 Hy is des niet te min om sijn verlies bedorven;
 Want als een Handelaer gheraecht in dit verdriet,
 Soo is sijn luyster uyt, en sijn gheloof te niet.
 Maer schoon mijn dit gheval, misschien mocht over koomen
 Soo ware my nochtans maer weynich af ghenomen;
 Want als ick slechts het lijff mach brengen aen de Ree,
 Soo blijft mijn beste schat behouden van de zee.
 De Kunst, dat edel ding, en sal my niet verlaten,
 Al most ick sonder kleet gaen dolen achter straten:
 Al vlood' ick uyt den krijgh, al liep ick uyt den brant,
 Ick hielt noch even staech mijn alder-beste pant.
 Kunst is een schoon juweel, en boven alle schatten,
 Daerwint, en vier, en zee, niet op en weet te vatten:
 Kunst is het beste goet wie dat het immers spijt.
*

Siet daer, door een *Poët* selfs de *Schilder-Konst* boven de *Poësy* ghestelt: En waerom niet? Siet eens wat meer ghegolden heeft in barmherricheyt te verwecken, een rouwe *Schets* met Houts-kool op een Muyr getrocken van *Appelus*, of alle het zoet-vloyende Schrijven van *Ovidius*? Neen seecker: *Appellus* dede het stuyr ghesichte van den Coninck *Ptolomeo* seer haest in een vriendelicke oogh-luyckinghe

veranderen, wanneer hy hem een ontwerp maeckte van het Conterfeytsel *Plani*. Daer (eylaes!) *Ovidius* door al zijn aerdich Schrijven, het gemoet van den *Keyser Augustus* niet en konde beweghen tot mede-dooghenthey, maer moste in alle miserie en catijvicheyt op dat koude en woeste Eylandt, *Ponto*, zijn leven seer verdrietelijck eyndigen: Soo pasteert dan onse Konst, sonder teghen spreecken, dese twee Konsten in waerdicheyt.

Maer souder oock (misschien) wel erghens een Konst voor de *Edele Schilder-Konst* in waerdiger voor-recht te roemen hebben dan zy, wanneer wy willen insien wat haer toe gestaen wert? Haer is sulcke vryheyt toe-gelaten, dat, wanneer zy een Panneel van een ander man beschildert hebben, voor 't hare eygenen moghen, siet daer van in *Caesari Iustiniani Wet, Institut. lib. 2. tit. I. §. 34*. Soo en is't niet met die geenen, die eenighe Schriften op andere luyden Papieren of Parquementen gheschreven hebben; Ghewisselick neen; waer in de *Schilders* weder-om in voor-recht tegen de *Poëten* te rommen hebben. In 't korte, ons is sulcken gulde onghebonde vryheyt open, dat, * *Soo de Schikler wil, soo moet S^t. Joris den Draeck steecken*.

Het soude kunnen ghebeuren, datter ghevonden wierde die mochte roemen, dat hare Konste by vele waerdiger geacht zijn gheweest, door dien datse deselve met soo veel Boecken ende Schriften hebben soecken te bevestighen, dat het soo niet ghestelt en is met de *Schilder-Konst*.

*NOTA. *Dat dit een ghemeen Spreek-woort is.*

Tot andtwoordt, dit; By-aldien wy eens naeuw'-keurich wilden ondersoecken, wie van de selve al gheschreven heeft, soo ist, dat wy vry ettelicke Konsten niet te wijcken en hebben, om dat wy in ghetal haer verde overtreffen soudent: Tot bewijs, Siet hier van maer een Schets en ont-

werp van verscheyden *Authouren*, die ten dienste van de *Schilder-Konst* gheschreven hebben: Namentlick,

Adeus Mitylenaeus.

Albrecht Durer.

Alcetas.

Anasinsenes.

Antigonus.

Antigonus de tweede.

Appellus.

Aristodemus. Carius.

Artemon.

Callixenus.

Christodorus.

Carel van Mander.

Democritus. Ephesius.

Duris.

Euphraner Isthmius.

Hegesander Delphicus.

Hippias Eleus.

Hypsicratus.

Jan Orlers.

Jan Blichus.

Johannes Philoponus.

Juba, Coninck van Mauritania.

Leonardi da Vinci.

Melanthius.

Menachinus.

Menetor.

Menedotus Sanius.

Pamphilus.

Polemon.

Prophyrius.

Prasiteles.

Protogenes.

Sebald Behemen.

Theophanus.

Ter Brug.

Xenocrates.

Xenocrates de tweede.

Ick beken gaerne, by aldien dat yder vande by-ghebrachte maer een Boeck gheschreven hadd', dat deselve dan gheen groot getal uytmaecken en souden; maer als wy sien dat den *Coninck Iuba*, die na 't ghetuyghe *Plini*, meer door sijn gheleertheyt vermaert was, dan door 't swayen sijns Scepters, op 't minste acht Boecken gheschreven heeft. *Parsiteles* vijff, *Protogenes* twee, *Xenocrates* verscheyden: en hoe wy te *Constantinopolen*, door de brant onse gantsche *Bibliotheque* verlooren hebben, na het getuygen *Malchus Bysantius*, die daer van

een gantsch Boeck geschreven heeft: Soo salmen bevinden dat de selve niet alleen by andere Konsten sal mogen ghestelt worden, maer in 't getal al ettelicke overtreffen, voornamentlick als wy daer noch toe doen die gheene die daer toe behooren ghedaen te werden, welcke Boecken hebben gheschreven vande *Perspective*; als, daer is *Uclydes, Vitrivius, Iacobo de Vignola, Sebastiaen Serly, Marloys, Hondius*, en hondert boven dien, dewelcke alle van dese Konst geschreven hebben, sijnde mede een Schakel van de ketingh der *Schilder-Konst*, en derhalven om ghewichtighe redenen daer by ghevoecht moet werden, als op't hoochste diende, aenghesien de selve in alle stucken waerghenomen moet werden.

Gheduldighe *Gheesten*, 'ken soude (ghelooft het vry) U.E. niet hebben willen ophouden met dit Naem-Register voor te draghen van onse Konst beminnende *Autheuren*, ten ware saecke dat het selve my verscheydemalen als een schemper verwijt (tot nadeel van onse Konst) selfs toe ghebeten en voor ghekomen was, het welcke yder van U.E. nu door dit Ken-teecking' stutte en voor-komen kont.

Nu trachtende na het eynde, voor een besluyt, laet ons eens sien hoedanich dat soo een *Schilder* na rechten eys behoorden ghestelt te sijn, die hem onder het ghetal van dese *Loff-waerde Gheesten* soude konen voegen, sonder daer over bespot te werden; want seeckerlick, alle die de naem van *Schilders* voeren, en moghen hier niet onder ghestelt werden, vele soude haer selven hier wel kittelen datse lacchen soude; denckende, is het soo met onse Konst gelegen, dat de selve soo uytsteeckende is, soo moet ick yets groots van mijn selven gevoelen, aenghesien ick mede een van haer Burgers ben, maer het soude met vele van dese lieden soo ghestelt sijn als met de *Pauwen*, dewelcke met een groots-

heyt de borst voor-uyt steecken, een vermaeck scheppende inde schoone pluymen van haer steert, maer siende eens op haer voeten van hoe slechten glans de selve sijn, so latense de steert vallen, en gaen vol van schaemte al buckende heen. Soo soude het met veel van de selve oock toe gaen, wanneerse van soo groote dinghen van de *Schilders* hooren, die soo uytmutende gheweest sijn, en dat sy mede met de naem van *Schilder* ghenamt werden, met de selve mede een waren, maer wanneer sy eens hare stucken, by die vermaerde *Gheesten* haer werck stelden, soo soudense met de *Tauwe* met neer-geslagen hoofde swanger sijnde van schaemte en spijt, al drupende moeten heen gaen: doch, om te weten hoedanich hy gestelt moste sijn om mede onder de meenichte van de *Vermaerde* te komen, soo let wel hoedanigh ick hier eene door mijn Penn' aff schilderen sal, dewelcke hem sonder beschimpt te werden, als verdient hebbende aen dese *Rey*, sal moghen voeghen. *Voor eerst*:

Soo in hem is een ghesont Oordeel: Een seeckere en ghewisse Teycken handt: Een vloeyende Gheest om eygentlick te Ordineeren: Het geestighe Bedencken der aenghename Rijckelijckhey: Het wel schicken der Daghen en Schaduwen, by een goede waerneminghe der eyghen natuerlicke dinghen: Een wel-gheoeffent verstant in de Perspectiven, en dat niet min ervaren in kennisse der Hystorien, vergheselschapt met verre en eygentlicke na ghedachten, spruytende uyt veel-ghelesen en onder-socht te hebben. Die mede eenich begrijp der Matimatische dingen heeft: Een die de *Anatomy* grondich verstaet: Die de Natuyr meer soeckt na te bootsen dan andere Meesters handelinghe: Die de Verwe vleysich onder een weet te smeuren: Die onderscheyt van alle Wolle-Laecken, Linde, en Zijde Stoffe weet uyt te drucken: Die een wacker, doch soet-

verliesent Penceel heeft, en soo by alle dese dingen in hem ghevonden kan werden de soet-mondige wel-spreekentheyt van *Appellus*, vergheleschapt sijnde met de kuysheyt *Michael Angolo*; en daer-en-boven de lust en vlijt tot wercken van *Dominicus Girlandaio*; soo mach met recht van de selve geseyt werden, dat hem de huldinghe van een eeuwighe ghedenckwaardighe Eere-kroon toe-ghewijdt moet werden. Maer yemandt soude hier teghen kunnen inbrenghe, offer wel oyt, of nu, of hier na, soodanighe Schilder was, of is, of te hopen staet, dat hy komen sal. En by-aldien sulcx niet te hopen en is, wie dan die altijt-duerende Eere-kroon toe gewesen sal werden: Dit selve sal ick beandwoorden met een ontleent Vaersje van de meerghemelde *Ridderlicke Poët I. Cats*:

*Dit Voor-beelt moet u niet verlaen,
Die naest gelijckt heeft best ghedaen.*

Laet ons nu eens besien of alle dese verhaelde deuchden in een Schilder noodtsaekelick vereyscht werden, tot dien eynde sullen wy een yder in't by sonder eens ontleden, om haer nutticheyt te beter te mercken *Ten eersten*, soo ister gheseyt dat een recht oordeel dient voor-al in een *Schilder* bevonden te werden, ick meene mijn ooghe merck op de nutticheden die daer uyt (ten dienste van onse Konst, en voort-plantinghe van des selven Eer) voort komen, want die een bequaem oordeel heeft, sonder de macht om het selve als hy het wel oordeelt uyt te voeren, sal liever sijn onmacht door niet te doen, te kennen gheven, dan met yet te verrichten schande te behalen; om het selve beter te begrijpen, sal ick het door een exempel voorstellen Een die ghesonde kennisse heeft, by-al-dien hem een *Stuck Schildery* voor komt, het gheen hy oordeelt aerdich en on-

verbeterlick te sijn, ten aensien van hem selven, wetende dat hy 't in 't na-bootsen niet bereycken en mach, sal hem wel wachten van dese slordige foute te begaen, die nu niet dan al te veel in swang en sijn: dat is, hy en sal int na-botsen van soodanigh werck niet meer dan sijn arbeyt daer toe doen, niet willende (alsser nu vele doen) met die huyck te Kercken gaen, datse door yet van haer eyghen *Ordonnantie* daer toe gedaen te hebben, het selve aen de lieden willen wijs maken, dat het teenemael haer *Inventien* sijn Dat doch bespottelick is, en niet meer by de *Konst-verstandigen* geacht en is, dan een *Aep*, die sijn naeckte billen bedeckt met te blijven sitte hucken onder de Schou, maer soo hy bestaet te klimmen, soo wert sijn kaelheyt gesien: soo gaet het oock toe met dese lieden, soo lang sy onder de *Ordonnantie* van *Groote Meesters* schuylen, en wert haer onverstant soo openbaer niet, als haer kaelheyt wel blijkt wanneerse door eyge *Inventie* bestaen op te klimmen. Doch dit kan een ghesont verstant door het bequaem oordeel dat hy heeft, voor komen, wetende dat die eer-dievery nergens toe en streckt dan tot nadeel van de *Konst*. Doch yemandt soude moghen vragen, of het dan niet geoorloft en is uyt andere *Meesters* yet te ontleenen? het welcke ick toe stae dat ja, soude anders regel recht teghen de Leeringhe van *C. van Mander* strijden in sijn *Grontleggingen van de Schilder-Konst, Cap. 1. vers. 46.* daer het met reden toe gelaten wert.

Maer tis vry wat anders yet te ontleenen om sijn onvolmaecktheyt tot een meerder volmaecktheyt te brenghen, dan dat het is yet, niets deughende te voeghen by het gene dat nu al- reede goet is, want het eenen dient tot loff van den *Meester*, daer het af-genomen wert: daer de andere slordighe byvoeginge tot puere nadeel van den gene strect daer het by ghevoecht wert. Soo dat hier onderscheyt ge-

maeckt moet werden van yets af te nemen, of yets by te voegen. *De Rapen* (seyt de voor-gemelde *Geest*) *sijn wel goede kost, wanneerse wel ghestooft zijn*: Te kennen gevende, dat yemandt die yet ontleenen wil, daer soo aerdich mede moet toe gaen, dat hy 't genomen onder het sijne soo soet vloyende weet te voughen, dat het selve niet bemerckt en kan werden, op dat het den *Raeper* niet als *Esopus* kraey en gaet, die van alle *Cierlicke Vogelen* Veeren ontnomen hadden, hem daer mede op pronckende, meynde dat geen van al de *Vogelen* sulcx bemercken soude, maer den armen *Raef* vont hem bedroghen, want yder *Vogel* sijn eygen veeren kennende, namen die weder tot haer, soo dat den *Diefachtighe Raef* ontbloot sijnde v sijn cierlicke pluymen, vol schaemte bespot werdende van d'andere *Voghelen*, stillekens gingh heenen schuyven: Seer wel, seyde *Michal Agnolo*, by dese gheleghenthey, teghen een *Schilder* (die hem een by-een-gheraepte *Ordonnantie* liet sien) *Wanneer ick yder Schilder het sijnne weder gaf, soo en souder niet dan een leeg Paneel overich sijn*. Dese onverwachte antwoordt dede den *Schilder* sonder veel te segghen, overwonnen van schaemte, haest vertrecken; dit misbruyck, *Waerae Geesten*, kan door een gesont verstant, als ick geseyt hebbe, voor ghekomen sijn.

Ten tweeden, Een ghewisse *Teycken-hant* is een *Schilder* mede op het hoochste noodich, om dat door de selve voorgekomen kan werden dese grove mis-slag en die men nu niet dan maer al-te-veel door een party losse maets daghelicx in 't licht sien komen; dewelcke, alsse een *Tronie* aen den dach sullen brenghen, soo bevintmen dit, dat, of de eene *Oogh'* hooger als de andere sal staen, of de *Ooren* veel te cleyn sullen sijn; de *Neus* te kort, of te langh; de *Mont* slim, en andere meer, of sy sullen te groote of te kleyne, hoofden op een *Lichaem* setten, of de *Armen* of *Beenen*

te kort maecken. In somma, veel breecke-beenighe dinghen kommender aen den dach, welcke kreupele soute door een vaste Teycken-hant voor-gekomen kunnen werden, oock insonderheyt dit (datmen somtijts wel onder die geene siet ghebeuren dewelcke in 't ghetal der Vermaerde ghetelt werden) wanneer sy een vriendelick lachgent *Wesen* sullen uyt-beelden, dat het wel op een stuere-schreyende gedaente uyt valt: het welcke voort komt uyt de swacke lossicheyt die sy noch onderworpen sijn. So oock int teghen-deel, als sy een inkroppende treuricheyt willen uyt-drukken, dat de Trecken soo losselicke ghetrocken dickmael de toetse van bly-geesticheyt komen te raecken. Om in dese dinghen, en meer boven dien, seecker te gaen, soo wert daer toe vereyst een ghesont verstant, vergheselschapt sijnde met een seeckeren en ghewissen handt:

Ten derden: Werdt vereyscht een vloeyende ende eyghentlijcke by een-voeghende gheest. Dat sulcx waerachtigh is, kan men hier aen bemercken; dat, wie vloeyend in 't ordineren is, sal nimmermeer voor een sware t'samen-schickinghe verlegen staen: aenghesien sijn *vruchtbare gheest* duysenden van veranderlijcke bedenckingen uyt-stort: wanneer hy sijn ghedachten ghesamentlijcke in-spant, en de selve ontrent *een* laet spelen. En so dan dese vloeyentheyt vergheselschapt werdt met de eyghentlijckheyt, ende te samen gaen als ghesusters, soo sal men bevinden, dat het selve sulcken een aenghenamen bevallijcken luyster aen de Kunst sal brenghen, dat het selve beter by verstandighe *Meesters* begrepen kan werden, dan van my door veel woorden uytgheleyt. Soo werdt dit dan mede in een *Schilder* vereyscht, door dien dat hy hier door de Historien, die hy af-beeldt, de *Lief-hebber*en, en die ghene diese sien; te verstandelijcker

kan voorstellen: soo dan, nevens dese soet vloeyende eyghentlijckheit:

Ten vierden, De aerdigh-verçierende Rijckelijckheydt ghevonden werdt, en sal oock gheen minder glans aen de Kunst aen-brenghen. Hoe nootsaeckelijck de selve mede van een *Schilder* in achinghe dient ghenomen te werden; kan men hier uyt bespeuren door de opweckende toe-gheneghenthey, die men daer door in de ghemoederen van de *Konst-beminders* wacker maect, sulcx bevindtmen daghelijcx in die gheene, die haer Stucken, en Wercken daer mede verrijcken, soo datse met een wensch-begheerte, het oogh der *Lief-hebbereren* tot haer dinghen verrucken, en dat daer door de Stucken haer te beter van de handt gaen. Om dese nutte-voorderlijckheit die hier ten besten voor ons in gheleghen is, dient het uyt-beelden der çierelijcke Rijckelijckheit van ons op't hooghste waer ghenomen te werden.

Ten vijfden, Het welschicken van dagen en schaduwen by een, is een van de principaelste hoofd-banden daer een goet *Schilder* mede verçiert dient te zijn, om de wel-standigheit die de selve onse Konst aen brengt: want de schaduwe by een ghevoeght zijnde op haer behoerlijcke plaets, gheven sulcken tooverachtighe kracht, en wonderbaerlijcke welstandt; dat veel dinghen, die nauwelijcx door gheen *Penceelen* met *verwen* zijn na te bootsen, seer eyghentlijck doen schijnen; want de kracht die de levende en wesentlijcke dingen hebben, schoon haer schaduwen ghestroyt zijnde, onder een haspelen, ende evenwel noch een welstandt hebben; soo kunnen wy, om de onvolmaecktheyt die in ons noch overigh is, het selve in onse wercken gheen welstandt gheven, noch soodanighen kracht als sy ons voor komen; dan als wy het selve wel te weghe kunnen brenghen, wanneer wy de schaduwe, en het licht, ghesamentlijck met goede

orderen by een gheschickt hebben: want dit gaet hier even toe, als het met een *Bende* verspreyde *Soldaten*, en verre van een ghescheyden *Krijghs-Helden* toe gaet, dewelcke gheen macht tot overwinninghe en konnen hopen, ten zy dat sy by een rotten, ende alle macht ghesamentlijcken toe brenghen, om soo door ghewelt de overwinninge te bekomen. Even so gaet het hier met onse verdeelde schaduwe toe, dewelcke, soo langh alsse van een verspreyt zijn, en konnen het ghesicht van de *Lief-hebbers* niet in nemen. Want wy moeten door schijn eyghentlijcke kracht (soo noem ick het) het ghesichte der *Konst-beminders*, door een, eendrachtelijke goede orderen der 'tsamen-voeginghe van licht en schaduwen, overweldighen en in nemen. Soo dat dan voor al het wel schicken der schaduwe niet simpelijck gheseyt en moet werden noodich te zijn; maer van alle *Schilders*, wie het oock soude moghen wesen, op't hooghste moet betracht werden.

Ten sesten, Dat ick hier dese Schakel der waerneminghe van d'eyghen natuyrlieke dinghen in de Keting' der *Schilder-Konst* hier in haecken, sullen misschien vele die't hooren vreemt inde oore klincken, doch mijn voorstellingen die ick der oorsaecken halven hier voort brenghen sal, twijffel ick niet of sullen U.E. in desen te vreden stellen, en met my het selve toe staen dienstich te sijn: Ick hebbe, *Kunst-lievende Geesten*, dickmael op een seer grove foute die soo wel (met eerbiedicheyt seg'ick het) onder de grootste en meest-geachste *Meesters*, dan onder de geringsten begaen wert, gelet; het welcke nergens anders uyt voort en komt dan datse de eyghe natuyrlieke dinghen met gheen bysondere opmerckingen waer en nemen, voorneemlick wanneerse een Wagen sullen Schilderen, soo sullen sy maecken als of de Paerden uyt alle haer vermoghen galoppeerde, en

dat de Wielen of Raderen van de Koets sullen stil staen: sulcx en heb'ick niet alleen inde *Bataelje-Schilders* ghesien, maer oock inde *History-Schilders*, wanneerse uyt-ghebeelt hebben den ongheluckigen Sonne-mender *Phaëton*, de dief-achtighe ontschaeckinge van *Prosetpina*, of de snelle heenridinghe vande *Goddin Oreas*, om op te soecken den mageren *Honger-Godt*: in alle desen sien ick dese foute begaen. By aldien sy nu alle de eyghen natuerlicke dingen hadden met rechte op merckinge in goede achtginge genomen, soo soudese dese foute door een scherper op-merckinge ontrent de natuerlicke beweginge hebben konn voor komen, ons voor-stellende de eygen-schijnende gedaente, want dit sietmen wanneer een Wage-rat, of Spinne-wiel met groote kracht beweecht wert, datmen door 't snelle om-draeyen geen sporte sal eygentlick kunnen bekennen, maer een twijffelachtige schemeringe der selven, (het welke ick) schoon ick al menichte v stucken daer Wagen-wielen in gheschildert waren heb' gesien, soo en heb'ick dat noyt eygentlicke na gebootst gesien, maer yder sport soo geteyckent of gheschildert als of de Wagen haer niet en scheen te beweghen, soo datter geen onderscheyt tusschen een stilstaende, en een schijn-rijende Wagen gevonden en wert. Nu mochte vele oordeelen dese eyghentlickheyt veel moeylicker te sijn om na te volgen, dan anders; maer aenghesien wy na-bootsers van 't leven sijn, soo en moetmen om wat meerder moeyten (alsmen de natuerlicke dingen daer mede nader by komt) niet achter laten; oock soo en ist gheen meerder moeyte schoon het selve door de onghewoonte wel wat swaerder valt als anders, maer veel lichter. Ghelijck yder *Geest* dat wel bekend is, dat yets twijffelachtich lichter na te volgen is als 't gheene dat hem perfectelick verthoont, ghelijck selfs hier uyt blijktt, dat inde stil-staende sporten van een

Wage-rat moet waer ghenomen werden het ronde, hoogen en diepen, den aert van 't hout, en wat des meer is, het geen in de twijffelachtighe schemeringhe soo niet vereyscht en wert; sulcx blijkt openbaerlick inde *Batalje-Schilders*, wanneer sy een groot ghewoel achter de roock van een deel afgheloste Pistolen sullen maecken; oock inde *Zee-Schilders*, als sy een party Schepen die tegen een vechten willen, door de Konst verthoonen, soo maeckense een grooten roock die schijnt t'ontstaen door het af-branden vande Grove stucken, achter welcken roock-damp sy wonderlicker onder een haspelinghe schijnen te willen verthoonen, daer onder-en-tusschen een Schip voor de dommel-achticheyt swaerder valt dan al dat groot-schijnende gewoel achter deselve; even soo gaet het oock toe met de spiegelinghe in 't Water, die de *Landtschap-Schilders* navolghen, en soo kan oock veel lichter dan anders dese onnatuerlicke foute voor-ghekommen werden, met een Wiel dat gheduerich draeyt, hem voor te setten, en dat wel na te volghen.

Siet dan, wat het al vermach wel op de eyghentlijckheyt van de natuerlijcke dinghen te letten, men sal bevinden dat het niet alleen desen mis-slach ter zijden en sal doen setten, maer datter oock veel soet-aerdighe dinghen selfs hier door aen den dagh sullen komen, gelijk die ghene dat waer soude kunnen nemen, die haer Studie maecken van *Cortegarden* te schilderen, als sy in de selve ordineeren hier een Bootsje dat Toeback smoockt; ginder een Beeldeken dat besich is met sijn Rustinghe aen te gorden; ende elders, daerse sitten Dobbelen en Troeven; onder alle oock een Krijghs-knecht stelde, die hem bekommerde met sijn Lont te ontsteeken, aen de welke hy nu eenigh vyer siende, neerstigheyt dede om verder te doen voncken, draeyende de selve snel om, om door de krachtighe door-snyinghen des luchts, de Lont

te beter te doen aen gaen: soo sy dan wel acht nemen op de om-draeyinghe, om die wel uyt te beelden, soo sullen sy bevinden datse ghenootsaectt werden een vyerighe Circkel te schilderen, en de draet des Lonts twijffelachtigh, dan alleen dicht aen de handt daer sy minst beweeght werdt, welcke eyghentlijkheyt ick noch noyt waer-ghenomen ghesien en heb: ende niet-te-min, soo houd ick het daer voor, dat het niet min behaeghlijck, als natuerlijck soude zijn in de ghemoederen der *Konst-beminders*, en oock een meerder begheer-lust tot de Kunst soude verwecken. Siet, soo souden dierghelijcke natuyrlijke dingen meer na-ghe-bootst kunnen werden, die ick nu aen 't naeuwe waer-nemen der recht-kunst-beminnende *Gheesten* laet, ende trede tot

Het sevende; Om te bewijzen datter een wel-geoeffent verstandt in de *Perspectiven* tot de *Schilder-konst* van noden is; dat sulcx waerachtigh is, salick (om kort te zijn) met een woordt seven oft acht aen-wijzen. Dese Kunst dient dan, om ons door haer Regulen de oogen te open , voornamentlijck hier in, dat het geene beneden ons gesichte is, soo waer genomen moet werden, als daer op siende; ende het geene dat boven het selfde is, als daer tegen siende; het welcke by vele meynen een gheringhe saeck te zijn, segghende, dat het selve, sonder kennisse van de *Perspectiven* te hebben, wel waer-genomen kan werden, het welcke onwaerachtigh is: want sulcx betoonen sy selfs in haer Stucken, door het contrarie gheduerigh aen den dagh te brenghen. Oock soo en dient sy niet hier alleen toe, maer oock om bequame *Orizonde* in onse stucken te doen verkiesen; als, in *Landtschappen*, *Tempels*, *Huysen*, *Tafelen*, en wat des meers is, ghevende aen onse dinghen, een schijn-vast-staende standt, daer men gemeenlijck in d'onervaerne deser Kunst, siet, dat haer dinghen schijnen te tuymelen. Om dese mis-slaghen dan voor

te komen, is een *Schilder* op't hoogste noodigh een welgheoeffent verstandt in dese Konst.

Ten achsten, dient hier by ghevonden te werden een niet-min ervaren verstant in kennisse der Hystorien om voor te komen de misverstanden der uyt-beeldinghe die de onervaerne door haer nalatende slofficheyt van niet te lesen, veeltijts komen te begaen, onder alle is my eens een Stuck voor ghekomen van vry een wacker *Schilder*, die ick om de begaen misslach die in dit Stuck te sien was, niet melden wil, sijn oogh-merck was geweest om eygentlick af te beelden de Wedu'-vrouw van *Sarepta*, die met haer Soontje buyten de Poorte Hout ginck raepen, alwaer de Propheet *Ely* haer ontmoete: daer van ghy lesen kont *int eerste Boeck der Coningen, Cap. 17*. Ontrent dese Hystorie wert vereyst (om de schraele tijdt dieder doen was) een brandachtige drooghe locht, dorre en grauwe Velden, swart-verbrandende Boomen, dewelcke om de groote droochte die nu een half jaer gheduert had'; al haer jeudich groen-sap uyt ggeschuddet hadden: maer in plaets van dese dingen waer genomen te hebben, soo hadd' hy gheschildert de Locht vol nevels en wolcken niet min uyt gedruet een groote stormwint, sulcx had' hy te kennen ghegeven door een Kooren-molen die hy op de Vesten van de Stadt gheset hadde, de welcke aen vier eynden van de wiecken geswicht waren; daer-en-boven had' hy de Weyde versien met menichte van Vee, de Boomen, en de Dijck-kruyden groen, en aengenaem, soo dat het hier niet en scheen een schrael *Egyptenlandt* te zijn, maer een overvloedigh en ghesegent *Canaan*: het welcke hy lichtelijcke hadde konnen voor-komen, wanneer hy den *Bybel* maer eens op gheslaghen had', ende het voor ghemelde *Capittel* in-ghesien, en wel ghelet wat de *Propheet* aldaer seyde, soo en soude hy (wanneer hy de

eygentlijckheyt vande Historye hadde willen uyt-drucken) die foute niet begaen hebben. Want soo seydt de *Propheet* op 't eerste vers. *Soo waerachtich als de Heere de Godt Israëls leeft, voor wiens aengesicht ick sta; indien dese jaren, dau oft regen zijn sal.* Het welck oock alsoo geschiede, soo dat *Elias* genootsaecht werdt door 't bevel *Godts*, te vluchten na de Beecke *Crith*, welcke af-komt van het gheberghte *Ephraïms* tot in de *Jordaen*, om aldaer van de dief-achtighe *Raven* ghespijst te werden, ende uyt de Beecke *Crith* sijn dorst te laven. Nu, soo sommige ghelooven, soude de Beecke *Crith*, na de tijdt van ses Maenden uyt-ghedrooght gheweest zy, door dien het in soo veel daghen niet ghereghent en hadde; soo dat de *Schilder* hier in niet verontschuldicht en kan werden met dat yemant tot sijnen voordeel soude konnen segghen, dat de *Propheet* misschien in 't beginsel van dese aen staende elende tot de *Weduwe* ghekomen was, en dat sulcx de *Schilder* heeft willen uyt beelden, het selve blijkt anders uyt de al-ree by ghebrachte Hystorie, overmidts dat *Elias* soo lang aen de Beecke ghewoont had tot datse drooch gheworden was: by-al dien nu dese *Gheest*, de eygentlickheyt van dese Hystorie had soecken te treffen, en had kennisse door lesen daer van ghenomen, hy soude buyten twijffel die plumpe onaerdicheyt wel na gelaten hebben, en de storm-windige lucht met halve gewichte wiecken, wel anders vertoont hebben: *Ten eersten*, om dat het waerachtich is, datter geen wolcken geweest sijn, ende dat *Ten tweeden*, oock waerschijnlick is, datter gheen wint en sy gheweest, om datmen in 't volgende *18. Cap. vers. 45.* leest, dat, eermen toe sach, de Locht vol Wolcken en Wint was, en schoon al anders bewesen kan werden datter Wint gheweest waer, laet ons sien of het de *Schilder* tot voordeel kan strecken. De Molens hadde doen sonder twijffel haer Mael-werck al ver-

richt, het blijkt hier uyt, om dat de *Weduwe* seyde maer een weynich *Meels* te hebben, en geen *Graen* soo dat dit mede de *Schilder* geen voordeel tot verontschuldighen geven kan, om datmen altijd sijn ghedachten ontrent het principaelste moet inspannen, het meeste is van het *Subjest* deser Hystorie, om in alle deelen de magere en schrale tijdt te kennen te gheven, en in gheval daer noch eenich *Graen* doen overich gheweest waer, en *Wint* om te maelen, soo was het beter dat na te laten, dan te vertoonen, om dat het selve gheen soberheyt te kennen en gheeft, maer eer overvloet; en in plaets van dat uyt te drucken dat hy de *Molens* hadde berooft van zeylen, en de *Velden van Vee*, om daer door te beter de droeve ghebreeckelickheyt te kennen te gheven: sommighe soude misschien segghen, dat de *Schilder* de gewoonlicke vryheyt, die de *Schilders* soo wel wat in dese toeghelaten is, ghebruyckt heeft: dient tot andtwoordt, datmen wel'tot vercieringhe van sijn werck die vryheyt die de *Schilders* in dese toe ghelaten is, ghebruycken mach, maer niet misbruycken tot af-breucke en krenkinghe van den sin der Hystorie. Als by exempel, De *Schilder* staet in dese gemelde Hystorie wel vry wat *acte* hy de *Propheet* sal laten doen, om uyt te drucken sijn smeeckelicke en nochtans genoegh-gebiedende begheerte: hoe hy nu de selve geestiger weet te verthoonen, ten aensien van sijn beweginge die hy doen moet, hoe hy te meer eer behalen sal, maer soo hy de *Propheet* (om de vryheyt dien hy heeft) hier wilden uyt-beelden vet-lijvich, en wel gedaen als een *Bacchus*, in plaets van magher en schrande, als wel te ghelooven is dat hy in sulcken ghebreckelicke tijdt gheweest is, soude meer belacchens dan eere waert sijn, en soude de vryheyt misbruyct sijn: doch om dit voort te komen, is ten hoochsten prijselick (*Edele Geesten*) dat wy ons ghewennen tot het geene de

voor-gheleefde *Geesten* betracht hebben, en noch van vele hedendaechse *Meesters* na ghekomen wert, ons bekomerende met neerstich de oude vermufte Boecken te door-snuffelen om kennisse van Hystorien te bekomen; nevens welcke kennisse dan, als wy de selve willen door *Teyckeninghe*, *Plaette*, of *Schilderje* uyt-drucken, onse hooghe nagedachten moeten voeghen, om onse gheoorloofde vryheyt daer te beter onder te menghen, sonder krencken van den sin der Hystorien, en meerder vercieringhe van ons werck, ghelijck de *Oude* ghedaen hebben, en vele vande teghenwoordighe vermaerde *Geesten* noch doen; als, daer is dien wijt-beruchten *Rembrant*; dien vermaerden *Ian Lievensz.*; dien groot-geachten *Backer*; den aerdigen *Bliecker*; en veel meer anderen, dien ick (om kortheyts wil overslaen, van welcke te sijner tijdt meerder van haer verdiende Loff aen den dach ghebracht sal werden. Onder alle heb'ick van *Rembrant* eens een *Simsons-Bruyloft* uyt ghebeelt ghesien, waer van wy lesen by *Iudicum* 14. *Cap. vers. 10.* daer kond'-men uyt bemercken, hoe die kloecke *Geest*, door sijn hooge na-ghedachte die hy hier ontrent de eygentlickheyt van 't aensitten, (of om beter te segghen, het aenlegghen) der Gasten aen Tafel waer genomen had: want de Oude ghebruyckte Beddekens daerse op laghen, en sy en saeten niet gelijckerwijs wy nu aen Tafel sitten, maer laghen op haer ellebooghe, ghelijck sulcx noch in die Landen ghebruycklick is onder de Turcken, het welcke hy seer aerdelick verthoont hadd. Nu, om het onderscheyt te maecken tusschen dese Bruyloft, en andere Bruyloften, soo had' hy *Simson* op de voor-gront ghestelt, met lanck hayr, tot een bewijs van datter noyt Scheer-mes op sijn hoofd gheweest en was. *Ten anderen:* was *Simson* doende aen eenighe die naerstich toe-luysterde met sijn Raedtsel voor te werpen, sulcx kond-

men bespeuren aen sijn handen; want met sijn rechter duym en middelste vinger had' hy de slincke middel-vingher ghevat; een ghewoonlicke doch seer natuyrlicke *acte*, wanneer yemandt aen een ander wat door reden wil voor-stellen, en ghelijck alle Gasten niet tot een en de selve saeck gheneghen en sijn, soo had' hy anderen ghemaect die verheucht waren, niet luysterende naer het Raetsel, maer steeckende een Fluyt met Wijn al lachende om hoogh; andere doende met kussen, in somma, het was een vroylicke Bruyloft en niet te min schoon de beweginge soo ware, als die in onse hedendaechse Feeste ghevonden werden, soo had' hy niet te min onderscheyt genoeg gemaect datmense uyt onse Bruyd-lofs-Feeste wel onderscheyden konden. Siet, dese vrucht der eygen natuerlicke uyt-beeldinge ontstont door de Hystorie wel gelesen en ondertast te hebben door hooge en verre na-ghedachten. Soo yet bysonders; doch natuerlicx heb'ick bevonden in een *graentje* van *Jan Lievensz.* daer hy de offerhanden des *Patriarchs Abraham* in affghemaelt hadd', doch gansch onghemeen, en evenwel eygentlick, volgens de beschrijvinghe *Ioseph den Iood'sen Hystori Schrijver, in 't Eerste Boeck op 't leste vant 13de. Cappittel*, alwaer hy seyt, dat, na Godt het voornemen van *Abraham* ghestudt hadd', sy malkanderen (als van nieuws ghevonden) omhelsden, en kuste, het welcke dese groote *Geest* seer aerdich (hoewel rou) uyt gebeelt heeft, latende den Brantoffer smoocken, terwijlle sy den ander omvatten. Siet! dese vryheyt is gheoorloft dat yemandt om tot meerder veranderlicke kennisse der Hystorien te komen, meer als een Boeck doorlesen mach, het sy een die het breeder beschrijft, of uytleyt, waer van den *Schilder* door sijn goet oordeel dat hy heeft, het eyghenlicxste en seeckerste moet nabootsen, want dat hier *Abraham Isaack* omhelst heeft is

ghelooffelick, schoon de *Bybel* daer gheen ghewach van en maect, want *Isack* was *Abraham* (door het ghebodt *Godts*) los ghestelt, ende soo hy de begheerte *Godts* ghehoorsamelick na - quam, ghenoechsaem als verlooren, maer hem, dien door de ghenoechsame ghehoorsaemhey, die hy in de ghewillige op-offeringe sijns *zoons* betoont hadde, wederom gegeven zijnde, heeft buyten twijffel in dien *oude Vaders* herte so groote vreughde doen ontstaen, alsser te voren een harde en droeve indruck gheweest is, en sijn *zoon* buyten twijffel (dien hy als van de doot sach weder komen,) daerom in sijn armen ghenomen, ende aen de borst ghedruct: want *Christus*, voorstellende by *Luce 15 Cap. vers. 20.* van de *Verlooren zoon*, ghetuyght, dat wanneer de *Vader* hem van verre sach komen, is hem te ghemoet ghelopen, ende om den hals ghevloghen, siende sijnen *zoon* weder tot hem komen die verlooren was gheweest. Siet, *Christus* willende uyt-drucken de toe - gheneghenthey die een *Vader* tot sijn wederghevonden *zoon* draeght, stelt *hem* sijn *zoon* om - vattende, ons voor; hoe veel te meer dan *Abraham* die sijn *zoon* weder kreegh, in welke die belofte gheschiet waren, dat *alle gheslachten in hem soudent gheseghent werden*, als hy hem nu buyten ghevaer vondt. Soo dat sulcke onghemeene eyghentlickheden gheoorloft zijn, ende ten hoogsten prijselijck, wanneer een *Schilder* die betracht. Oock heeft dese *Gheest* sijn wonderbaerlijcke na-ghedachte te kennen ghegheven in de *Historie* van *Bath-seba* uyt te beelden, waer van wy lesen *2 Sam. 11 Cap.* al-waer de *Text* wel ghetuyght op 't *4 vers.* dat *David*, na dat hy *Bath-seba* van sijn dack hadde haer sien wassen, dat hy doe *Boden* sondt om haer te halen, en voort gheen omstandigheden meer; dan komt dadelick tot de saecke selfs. Soo heeft dese wijdt-vermaerde *Gheest* tot verçieringhe van sijn werck, treffelijke na-ghedachten

ghehadt: Eerstelijck overleydt hebbende, sonder twijffel, na het uytwijzen van d'ordonnantie, dat sulck een Bode zy geweest een oude, ende wel-ervaren Vrouwe in de Minnekunst, ofte een *Koppellersse*, soo men die noemt na dien men de sulcken ghemeenlick daer toe ghebruyct, die niet alleenlijck de boodtschap simpelick met de mondt gedaen heeft, maer heeft sonder twijffel een Brief (tot bewijs van meerder macht) mede gebracht, ende die aen *Beth-seba* behandicht, waer in hy wederom sijn soete bedenckinge die hy hier over heeft gehad, te kennen ghegheven heeft, door dien hy (al wasser weynigh) een soete blos van eerbare schaemte in haer liet ontsteecken, door't lesen vanden Brief. Maer om boven al noch te betoonen dat hy nevens het geduerich lesen, verre na-gedachten gehad heeft, in't uytbeelden syner Historie, heeft hy hier door te kennen gegeven; Eerstelijck by hem selven overleggende, dat, hoe machtigen Vorst het oock soude mogen zijn, niemant en hoeft voor hem bereydt te staen ten dienste van de sonden; ende dat oversulcx een heete brandt van lust in *Beth-seba* geweest moet zijn, wanneer sy van den *Koninck* versocht wierdt: daerom berooft hy het weerelt-beroerende *Kindt* (dat hy boven in de Lucht geschict had) van sijn gewoonelijcke pijlen, latende het *Wicht* in plaetse van een stale flits, met een vyerige vyer-pijl, op het wijf schieten, van de welcke een dunne roock uyt-ginck, waer door men sijn teere ledemens soetelick sach wemelen: in 't korte, alle dese aerdigheden vloeyen uyt de fonteyne der lees-gierigheys; van welcke soeticheden ick scheyden wil, om de aerdighe en eygentlicke bedenckinge niet te verminderen door mijn gheringe Uyt-spraeck; maer sal noch aen-raecken in 't voor-by gaen, datmen niet alleenlick de natuyrlicke eygentlickheyt na en laet in de Goddelicke Historien, maer dat die nootsaekelicke betrachtige oock

in de *Poëtische* en *Heydensche* Historien versuymt werden. Ick hebbe sulcke slordige nalaticheynt in veel stucken bevonden; onder alle, in verscheyden *Schilderijen* en *Prenten*, die het armlicke Huys-houden van *Philemon* en *Baucis* hebben willen uyt-beelden, waer van wy lesen in't 8e *Boeck Ovid. Transf.* hoe armelick sy haer behielpen, en hoe sorghvuldichlick sy haer bekommerde om alle dinge ter eeren *Jupiter* en *Mercurius* wel te schicken, en bevindende dat haer Drystal (die sy ten beste datse gekonnen hadde, met *Munte* en ander kruydt in haer bevende handen, schoon ghewreven hadden,) d'eene voet korter dan d'ander twee waren, staecken een stuck van een ghebroocken testje daer onder, om het wagghele te beletten: dese bekommerlicke wel-schickinghe en vinde ick nergens af-gebeeldt; Ick heb eens alle de armoede by na in een Stuck na gebootst gesien, behalven dese ondersteuttinge; waer in ick seer verwondert was; te meer, om dat hy, die het ghemaect had, neffens sijns *moeders tael*, wel ervaren was in de *Latijnsche spraeck*. Doch, op dat ick eyndelicke niet voor de onverstandige en soude schijnen met *Momus* hier alleen op het kraecken van de schoenen te soecken, soo wil ick dese nootsaekkelickheynt verlaten, achte van de selve genoeg geseyt te zijn.

Laet ons nu mede eens besien waer toe nodigh is dat een *Schilder* eenige kennisse der *Mathematische* dingen behoort te hebben; welcke nutticheynt ick met een woordt of twee sal aen wijsen. De reden is dese, om dat hy bequamelick van de *radien* des *ghesichts* soudent weten te oordeelen, en de omstandicheden van dien, het welcke een *Schilder* op 't hoogste nodich is; doch hier van breeder by andere ghelegentheynt: ick mijde my dese wegh in te slaen, aengesien ons daer te grooten veldt (van nootsaekelijckheynt) soude opgedaen werden.

Ick gae verder besien waer toe ons de grondige kennisse der *Anatomie* dienstich is; een goede wetenschap hier van te hebben, gheeft ons dit voordeel, dat wy de *muskelen* te recht leeren kennen, waer sy beginnen, en waer sy eyndigen; hoe sy haer bewegen, ende in 't beroeren haer veranderen; hoe sy in-wicken, en waer sy wederom uyt-puylen, hoe een lichaem om een schoon proportie te hebben, dient verdeelt te wesen; sy wijst ons 'tonderscheyt tusschen *Mans* ende *Vrouwen* beelden, het verschillende de proportie van *Kinderen*, en *volwassene*. *Ten anderen*, leert sy ons, hoe in de ghestalte van een Mensche, altijd een rechte perpendiculaer of loot-linie uyt te vinden is: oock een ghelijck-beenighe, en ghelijck-zijdighe dry-hoeck, een rechte vierkant, met een volkomen ronte, ende veel nuttigheden meer. Om welke kennisse te bekomen, heeft *Michaël Agnolo*, ende veel treffelicke *Mannen*, verscheyden menschen ontleedt, en de *muskelen* van een gespleten, om rechte wetenschap vande selve te hebben. Ick beklaghe dickmael; dat de *Geesten* soo veel vryheyt niet in dese Stadt ghegeven is, datse een vrye Ontleding-plaets tot voort-plantinghe van dese *Konstighe wetenschap* en hebben tot haer ghebruyck, daer alle goede *Konsten* gehandthaeft werden, ja tot de *Vecht-Schoole toe*. Maer onse *Konst*, die *Leyden* (welcke een *Voesterstadt* is van alle groote *Geesten*, in meerder vermaertheyt doet uytsteecken, en is gheen vryheyt tot verder uytbreydinge gegeven. Niet te min, waerde *Geesten*, (hopende datter eens in versien sal werden, ende in meerder nuttigheden die ons dienen) by gebreck van dese, wijs ick u tot de *Anatomie* van *Meester Heynderick*, en *Meester Cornelis van Haerlem*, welcke u gevilde pleyster-beelden, by gebreck van andere, na-gelaten hebben, waer door ghy eeniger mate tot kennisse van naecte komen sult, het gene ons ten hoogsten dienstich is,

in welke *P.F. de Grebber*, wel ervaren, en boven vele andere seer uytsteekende is, door de menichfuldighe ondersoeckinge, en wonder naeuwe waerneminge, dien hy hier in gebruyct heeft, lettende op alle hoedanigheden, die hy in alle gestalte seer scherp waer neemt, hoe de selve door de beweginge veranderen, waer door hy met veel arbeydts toe geraect is; ende eenighe van sijn voornaemste jaren mede door gebracht, daer hy lichtelick door 't *Anatomiseren* toe geraect soude hebben, en die tijdt tot andere saecken gebruyckt hebben tot dienst van de *Konst*. Doch, dit nu niet anders zijnde, laet dese *Geest* ons tot een *exempel* dienen, om hem in dese deught na te volghen, want ons die dingen op't hooghste dienstich zijn, om de sonderlinge vruchten die wy daer door tot voordeel van onse *Konst* bekomen.

De *Anatomie* verlatende, gaen wy eens toe om te bewijzen dat het veel loffelicker is de *Natuyre*, dan andere *Meesters* handelinge te volgen; want, andere *Meesters* maniere na te bootsen, is hatelick; de *Natuyre* te volghen, is prijsselick: laet ons dan het prijsselicke voor het hatelicke verkiesen en het leven op het naeuste volgen: Maer hoe sullen wy dat volghen? Sullen wy het soo maecken dat yder een kan sien om dat het op sodanige maniere gemaect is, dat het van die, of die *Meester zy?* neen geensins: want soo lange als dat bespeurt werdt, en te kennen is soo doet de *Meester* daer noch al van 'tsijne te veel toe: maer soo hy het leven so weet te volgen datmen oordeelen kan dat het eygentlicke 't leven na by komt, sonder nochtans de *Meesters* manieren daer in te kunnen vinden die het ghemaect heeft; sulcken *Geest* komt Lof en Eere toe, ende sal boven andere gestelt werden: wech dan met andere *Meesters* handelinge te volgen, (seer wel seyde *Michaël Agnolo* by dese gelegentheyt, *die altijd een ander achter-volght, en kan hem nimmermeer voor-by loopen*, die

geduerich van het hare daer toe brengen. Laet ons dit verlaten, groote *Geesten*, en verkiesen daer de meeste Lof door te bekomen is, soeckende de *Natuyre* die so overvloeyende in veranderlickheit is, dat, wie de selve eygentlick na volght, noyt besloten en sal kunnen werden, wie het ghemaect heeft; of ten waer dat yemandt het leven soo na-quam, dat men moste besluyten om dat het selve soo eyghentlick, en niet min veranderlick was, van soo een *Meester* ghedaen te zijn, om datmen noyt te voren van sulcke na-by-kominghe nae 't leven gehoort en had' dan van *hem*; soo dat sulcx niet en wierdt besloten uyt sijn handelinghe, maer uyt de ongewoone over-een-kominge die het met het leven heeft. Laet ons dan also nae de meeste volmaectheyt trachten, aengesien sy voor ons allen open staet: ende na dien noch sodanige *Geest* niet gevonden en is, so weest (*Konst-lievende Geesten*) doch vlijtich om dit op 't naeuste by te komen, en so ghy 't eens komt te treffen, soo sal men U met recht een nieuwe Eeren-croon doen op-çieren, om u Lof-waerde Hooft daer mede te bewinden; overmidts dit een der uytmenenste Lof-verdiende saecken is, om op het *Altaer* der eeuwiger gedachtenisse op-geoffert te werden. Dese schaeckel van de natuyrlicke na-bootsinge mede in de ketingh der *Schilder-Konst* in ghehaect hebbende, soo laet ons door naerder verklaringe, de naest-aenstaende schaeckel op het spoedichste af-smeden, ende besien wat luyster de vleyssighe onderen-menginghe der Coleuren onse *Konst* kan geven: Sy doet *Ten eersten*, wech-nemen de graeuwe vaelligheyt: *Ten tweeden*, de groene oneyghentlickheydt: *Ten derden*, de wreede steen-achtigheyt, ende gheeft in plaetse van dese verachte onaerdigheden, dese groote gheachte natuyrlickheden; te weten, een vleyssigh, en vel-achtigh couleur. Het welck onse *Konst* in 't ooghe van de *Kunst-beminnende Lief-*

hebbers een wel-ghevallen doet hebben. Dese deught dan gewichtigh genoegh zijnde, en behoeven wy niet meer van haer nootsaekelickheyt aen te wijsen, noch daer van breeder uyt te weyden. Blijvende dan in onse bepalinghe, soo gaen wy tot de naest-volghende nootsaekelickheyt, die mede in een *Schilder* vereyscht wert: te weten, dat hy recht onderscheyt weet te maecten van *Zijde, Fluwelen, Wollen, en Linde Laeckenen*; want men siet seer selden *Fluwelen* kleederen, die, die luyster schijnen te hebben die het *Fluweel* heeft, oock en nemen sy niet waer het ployen, en vouwen, niet lettende op het onderscheyt datter tusschen de *Wolle* en *Linde-Laeckenen* is, noch op de glans die meer in't *Satijn* dan in't *Toers* is, oock overslaende de dunne eellicheyt die in 't *fijne Linden*, en 'tdunne *Floers* dient na-gevolght te zijn. Soo dat een prijs-waerdig *Schilder* dese verscheydenheden op't aengenaemste voor yders ooge (door sijn *Penceel-konst*) behoorde te kunnen voorstellen, onderscheyt maeckende tusschen de schrale ruyge *Laecken-achtigheyt*, en de *gladde Satijne* effenheyt, waer in die groot-verlichtende *Duyster*, boven andere *Geesten*, seer uytsteekende en noch vermaert is. Hoe nodich dit in een *Schilder* vereyscht werdt, laet ick aen 't oordeel van alle recht-oordeelende *Geesten*; ende gae voort om het *leste* te bewijsen, dat benefens alle de voorverhaelde nootsaekelicke deughden dient in een *Schilder* gevonden te werden, een wacker, kloeck, doch soet-verliesent *Penceel*, om dat sonder het selve, alle de voorgaende deughden niet verricht en kunnen werden. Want, ey lieve doch! wat is een Stuck *Schildery*, of men daer Maenden langh in sit en moordt, en soecken't op 't naeuste uyt te fiemelen, sooder niet een alleynkse soet achter-blijvende houdinge in ghevonden kan werden? In waerheyt, niet met alle: soo en heeft het oock niet veel om 't lijt de netticheyt, sonder lossicheyt, want

die foute van stijvicheyt, doet te onder-blijven de deught, (soo 't een deught gheuoemt mach werden) van de netticheyt. So dan yemant de netticheyt wil voor sijn *Studie* verkiesen, die betrachte dan mede het ghene die noyt ghenoech ghepresen *Gerrit Dou*, geduerigh waer-neemt. Dat is een curieuse lossicheyt, die hy geleyt met een seeckere ende vaste reycken-handt; die anders hier in te werck gaet, sal meer bespot dan gepresen werden: wel aen dan, die sodanige netticheyt niet bereycken en mach, die trachte met arbeyt om een los, wacker, soet-vloeyend *Penceel* te bekomen, liever dan in die stijve nette onaerdigheyt te versmooren. Siet, deftige *Geesten*, nu hebt ghy gehoort hoe een *Schilder* dient gestelt te zijn, die hem onder het ghetal van de vermaertste *Mannen*, sonder bespot te werden, soude konnen voeghen. Indien ghy nu, beneffens dese *Schilder-deugden*, u selven soect op te proncken, soo tracht, dat in u bevonden mach werden de soet-mondige wel-spreekentheyt van *Appelles*, de welcke so soet geweest is, dat *Alexander* daer groot vermaeck in nam, dickmaels hem komende besoecken, om met hem in ghespreck te zijn. Onder alles ist eens gebeurt, dat den Koninck *Alexander* op het gevouchlickste soo wel niet en oordeelden van de *Konst* als 't wel behoorden, dat *Appelles* onderstondt den Koninck te gebieden, dat hy swijgen soude, seggende: Sijn *Majesteyt* mocht veel liever swijgen, dan sulcken reden uyt te slaen, want de *leer-jongers* in de acter-winckel sitten daer mede en spotten: het welcke hy met sulcke heussche en beleefde soet aerdicheyt uyt wist te brenghen, dat den machtigen *Alexander* hem sulcx al ten besten af ghenomen heeft. Siet, soo veel vermocht de soet-mondigheyt op 'tghemoedt van desen grooten *Vorst*, daer doch in teghendeel, een nortse kort-hoof-dicheyt, nergens toe en strect dan tot nadeel, en spot van die ghene, die de stuerheydt

pleeght, ende brengt sijn selven by al de wereltdt in een quade naem, wee dan de *Wolf* die in een quaet gherucht komt; het Engelsch spreek-woordt seght, *die in een qua gherucht raect, is half ghehangen*. Om dit te ontgaen, laet ons liever de heussche lief-talicheyt van *Appelles* ghebruycken om alsoo een goede naem te bekomen: want, seght de Wijse-man *Eccles. Cap. 7. Beter is een goede naem, dan goede Olye*. Hier toe dient-men dan dat dertele lidt, de tonghe, te leeren beteughelen; en soo in te binden, dat onse gedachten, dry-maels voor ons uyt-sprack, het gheen de tonghe uytte wil behoorde te herkaeuwen en te overweghen, of oock op die tijdt, het gheen haer voor-komt, dient gheseyt te zijn, of niet; want, *een reden* (seydt den Koninck *Salomon, Prov. Cap. 25. vers. 11.*) *op sijn tijdt gesproken, is als goude Appelen in silvere ghebeelde Schalen*.

Tracht dan *Edele Gheesten* na dese deught, ende soect oock benefens dese heussche soet-mondigheyt, de kuyscheyt van *Michaël Agnolo* na te komen, ende besit alsoo u vat in tucht en eerbaerheyt; het welcke u gheacht by de menschen, en bemindt by u Godt maecken sal; want dit beyde streckt om u namen voor altijdt te bevestighen en vast te stellen. Soo ghy dan voor 't alderleste u beneersticht, en die lust en vlijt tot wercken hebt, die eertijds *Dominicus Girlandaio* gehadt heeft, soo en weet niet tot u bericht te segghen, dan dat ghy die Eere-croon als verdient hebbende, u hoeft met recht meught toe-passen: om te eyndighen, laet ons doch voor al de nutte tijdt leeren uyt-koopen, ende de selve soo wel besteden,

*Dat noyt dach voor-by mach gaen,
Of daer werdt een treck ghedaen.*

Dit was het ghemeen segghen van die groot-beruchte *Appelles*: laet dit niet alleen ons spreek-woordt zijn, maer

onse dagelijcxsche betrachtinge, want door arrebeyt krijght men 'tvyer uyt de steen, en de *Goden* verkoopen alle dingen om sweet. Dit betrachtende, sullen wy met alle groote *Gheesten* op het Altaer der onsterffelickheydt op-gheoffert werden, ende onse namen sullen voor eeuwich ten toone van onse navolghers ghestelt werden. Soo dan ghebeurt dat yemandt vraeght hoe dit toe komt dat wy soo uytmuntende geworden zijn boven andere? so sullen sy ghewesen worden tot de *Spreucke* des *Philosoophs Demosthenes*, die met *Goude letteren* voor ons gheschreven sal staen, dus luydende, *door meer Olye dan Wijn ghebruyckt te hebben*, te kennen ghevende, dat wy meer nachten aen onse daghen gheknoopt hebben om onse Studie te vorderen, dan door wijn-suypen en onaerdich brassen de selve verquist te hebben. Wy dit dan sorghvuldelick betrachtende, sullen de verslindinghe der sterfflickheydt door onse *Konst* ontworstelen, ende in spijte der breeck-neck aller dinghen (de doodt) overwinnen; ende van eeuw tot eeuw onverwelckelick bloeyen! Ick, en een yeder soecke dan het beste te betrachten, ende achte voor dese uyren, ghenoech tot *Loff* van onse *Konst* gheseyt te zijn. Neemt het goet-aerdighe *Geesten*, met soo danckbaren gemoedt aen, als ick het U E: met een goetwilligh en toe-gheneghen herte voor-ghedraghen heb, ende ick sal my ten hoochste vernoecht achten.

Ick hebbe gheseyt.